

Şimdi bu üç destanı daha yakından tanıyalım. Birer birer özelliklerini yazalım. Bulabildiğimiz metinler ile bu destanların özlerine yaklaşmaya çalışalım.

Battal Gazi Destanı

Battal Gazi, 8. asırda başlayıp İstanbul'un Sultan Mehmed tarafından fethine kadar beş yüz yıl devam etmiş önce Arap-Bizans, sonra Türk-Bizans mücadelesi-nin atmosferi içinde doğmuş, yüzyıllar içinde gelişmiş, nihayet 15. 16. yüzyıllar-da ancak yazıya geçmiş bir destandır. Aşağıda inceleyeceğimiz Danışmendname ve Saltukname gibi destanlar da aynı çerçevede içinde doğup gelişmişlerdir.

Bunun içindir ki, gerek Battal Gazi gerek onun maceraları konusunda menkı-be ve efsanelerle tarih, birbirine karışmıştır. Çok vak'ada tarih, roman olmuştur; roman da tarih. Taberî, Abn Kesirî ve İbnü'l-Esîr gibi Arap tarihçileri, Emevî'lerden Abdülmelik bir Mervan devrinde meydana gelen bir İstanbul kuşatmasında üs-tün kumandanlık ve yiğitlik vasıfları göstermiş Abdullah'ı Battal adlı bir kahra-manın söz ederler. Ona ait, tarih efsane karışığı birçok menkıbe de naklederler.

Emevî'lerin ezadlı kölesi olup aslı arap olmayan bu kahraman, Mervan'ın oğ-lu Mesleme'nin (715'te başlayan) İstanbul kuşatmasında büyük ün yaptığından kendisine Battal (kahraman) lakabı verilmiştir. Yine rivayetlere göre, Abdullah'ı Battal bu kuşatmadan yıllarca sonra (740 yıllarında Hristiyanlarla yapılan bir ga-zada, Eskişehir yakınında Alroin (bugünkü Seyit Gazi) denilen yerde vefat et-miştir. İstanbul surları altında (Eyyüp Sultan gibi) gömülü olduğuna dair söylen-tiler de vardır. Abdullah Battal'a, "Antakyalı" ve "Samlı" diyenler olduğu gibi Emeviler hizmetinde bir Türk olduğunu ileri sürenler de vardır.

Taberî, Abdullah'ın, baskomutan Mesleme ile İstanbul'a girdiği rivayetini de nakleder ki, bu, daha sonra teşekkül eden Türkçe Battal Gazi destanında sık sık rastlanılan bir motiftir. Söyle ki Mesleme, Bizans'ı fetih gazasına çıkarken, İstan-bul'a girmeden geri dönmeyeceğine yemin etmiştir. Bu sebeple 7 yıl süren kuşat-mayı, ancak Bizanslıların, kendisini İstanbul'a sokmaları şartı ile kaldıracağını haber verir; Bizanslılar buna razı olunca, yanına Abdullah'ı Battal'ı da alarak İst-anbul'a girer, Ayasofya'yı gezer oradan armağan bir haç alır. Sonra da sözünde durarak, kuşatmayı kaldırır.

Ünlü Arap tarihçileri, Abdullah'ı Battal'ın, kahraman olarak parlayışını, Eme-vî Mesleme'nin İstanbul kuşatmasına bağlarken bazıları da onu Abbasiler zama-nında yaşamış ve Hârûnî'rresid'e çağdaş olarak gösterirler. Battal, bu ünlü hü-kümdar tarafından İstanbul fethine gönderilmiştir; hem de "seyyid" yani Peygamber soyuna bağlamak için Abbasiler dönemine çıkarmışlardır. Bu kahramanı da ha kutsal hâle getirenlerden biri de Evliya Çelebi'dir. Taberî'nin Türkçe tercüme-sinde, Arapça Zilhimme menkıbelerinde de mevcut olan bu rivayet, Türkçe Bat-talname'lerden geçmiş olmalıdır.

Evliya Çelebi, Türk söyleyişle Seyyid Battal Gaziye ait bazı menkıbeler anla-tır. Özellikle burada Türk ve Arap rivayetlerini birleştirir. Tarihle destanı, Müslü-man Arapla Türkü kaynaştırır.

Mutarrem

50 50 50 50 50

Taberî

Taberî

Taberî

Taberî

Taberî

Evliyâ Çelebi'ye göre: Malatyalı (ve aynı zamanda İslâm-Arap kumandanı) Battal Gazi, Abbasi ordularının çekilişinden sonra, Üsküdar'da emir olarak kâimdir. Harunü'rreşid'in Silivrikapısı'nda yaptırdığı kalenin İslâm muhafızı öldürülünce Battal da Bizanslılarla savaşa girmiştir. Onun haberi üzerine yardıma gelen Harunü'rreşid Kral Tağfuru öldürtüp yerine oğlu "Kanatur" (veya Kanatus)u geçirmiştir.

Seyahatnâme, Battal Gazi'nin, bu Kanatur'la olan maceralarına da yer veriyor. Kız Kulesi'nin bile Battal'ın Üsküdar'daki Tekfur kızına aşkı yüzünden yapıldığını ileri sürüyor. Şöyle ki Tekfur, Battal'ın kaçırması korkusu ile kahramanımız, Şam'da bir seferde bulunurken, bu kuleyi yaptırıp, güzel kızını oraya kapatmıştır. Seferden dönen Battal, buna rağmen kızı kaçırmıştır. Menkubeyi Evliyâ Çelebi'den dinleyelim:

Seyyid Battal Gazi -ki mübarek isimleri Hüseyin Gazi oğlu Cafer'dir-Üsküdar'da deniz kıyısında Kızkulesi'ne karşı bir tepe üzerine çadırlarını kurup orada muhafız kalır. Yedi sene müddetle savaşmadan oturup, oralarda bağ ve bahçeler yetiştirir. Şimdi o bağlara Battal bağları, Âli Bahadır bağları, Gazi köyü bağları derler. Yahış olarak Kadıköyü bağı diyorlar. İşte bu yedi sene zarfında ilk olarak Üsküdar'ı ve Kadıköyü'nü Battal Gazi imar etmiştir. Sonraları Battal Gazi Şam seferine memur olunca, (Kanatur) denilen kral Kadıköyü'ne sağlam bir kale yaptırmıştır ki, hâlâ bu hakirin (Evliyâ Çelebi) bağı içinde burçlarının temelleri görünür. Sonra Üsküdar'ın kara tarafına tâ Çamlıca'ya kadar bir hendek açtırır. Toprağını iç tarafına sed yaparak kapı yerleri bırakır. Çamlıca dağı üzerine de bir karakol kulesi, Toygartepesi'nde, Yassitepe'de, Plyâle Paşa tepesi'nde ve daha başka on iki yerde büyük karakollar yapar. Üsküdar'ın dört tarafına kırk bin kadar muhafız tayin eder. Üsküdar'ı bu şekilde muhafaza altına aldıktan sonra, Battal Gazi'nin korkusundan deniz üzerinde büyük bir kule yaptırarak Üsküdar Tekfurunun kızını ve diğer kıymetli ve lüzumlu eşyasını içine koydurur. O kuleye de "Pirgos Tiskuris" derler ki, Türkçesi "Kızkulesi" demektir. Bu sırada Battal Gazi Şam fethini bitirerek Üsküdar'ın böyle tahkim edildiğini işitince yanına aldığı yedi yüz serdengeçti gâzi ile gelip Üsküdar'ı basar. Oradan kayık ile Kızkulesi'ne geçerek kralın kızını, hazinesini ve diğer eşyalarını alıp Üsküdar'a gelir. Ve orada Üsküdar bahçesi yerinde iki rek'at namaz kılıp: "İlâhî bu yeri, Muhammed ümmetine nasib et ki; mâmur olsun" diye dua ve niyaz eder. Sonra Üsküdar'a dokunmayarak, ganimetlerini alıp Medayin şehrine doğru yola çıkar. Sonra Battal Gazi'nin ayakta beraketi olarak Kral Kanatur Üsküdar'ı öyle imar etmiştir ki; sanki bir cennet bahçesine benzemiştir."

Asıl destan

Anadolu'da ve Anadolulu cengâverler etrafında zamanla oluşan Battal Gazi Destanı'nın, Türkler arasında teşekkül ettiğine şüphe yoktur. Onda, gerçi Anado-

lu ve İstanbul çevresine zaman zaman fetih kasdı ile uğrayan Arap emir ve kahramanlarının izleri elbette bulunmaktadır. Hatta, Rumların Akırtas destanları ile ortak bazı konular ve motifler de vardır. Fakat destan, şüphesiz ki, gelip geçici istilâ güçlerinin değil, Anadolu'da asırlar boyu oturan, o yeni vatani karış karış bilen ve onu Bizanslılara, Ermenilere, Haçlılara karşı can pahasına savunan Müslüman Türklerin ortaya koyduğu bir destandır. Esasen, destanın merkezleştiği coğrafya dahi Malatya ve Harput'tan İstanbul surlarına kadarlı bölgelerdir. Kaldı ki, Anadolu'da bazı mağara, dağ, kule, türbe isimleri, hâlâ Battal Gazi'nin hatırasını sergilemektedir.

Onun bir Arap destanı ve hatta aslı kaybolmuş bir Arap macera romanının "tercümesi" olduğunu ileri sürenlere karşı, Prof. Fuad Köprülü'nün, şu sözleri, bu bakımdan kesin hakikati ifade etmektedir:

Herhâlde Seyyid Battal'ı, Peygamber sülâlesinden gelen tarihi bir Arap cengâverî değil, ilkin Anadolu serhatlerinde, İslâmiyet mefkûresi için çarpışan Türk gazileri arasında doğmuş bir destanın menkıbevi kahramanı saymak lâzımdır. Seyyid Battal menkıbesi öyle görünüyor ki, Selçuklu istilâsı zamanında tesbit olunmuştur. Eser, Anadolu Türklerinin destanı olmakla beraber o devirdeki dini tesirin şiddeti, bu kahramanın "Peygamber sülâlesinden olmasını ve eski Emevi Abbâsî halifeleri ile Bizans mücadelesinin böylece "mekkurevî bir şekle" konarak, yani destanın eski "dekor" içindeki tasvirini intaç etmiştir."

Esasen Seyyid Battal ismi etrafında meydana gelmiş hiçbir Arap menkıbesi de mevcut değildir."

Battalnâme'deki bazı menkıbeler, 14. asırda Mısır'da yazılmış Siretü Zevî'ül-Hüme (halk arasında söyleniş Zelhimme) de bulunanlarla her ne kadar benzerlik gösteriyorsa da, Prof. Köprülü bu durumu şöyle izah etmektedir:

"Zevî'ül-Hüme (Zelhimme) gibi sonradan Mısır'da vücuda gelmiş bazı Arap kahramanlık hikâyelerinde, Battal Gazi (ikinci plânda olmakla beraber) yine oldukça mühim bir yer işgal eder. Bunda Türk destanının, yani Suriye-Mısır Türkmenleri ile Türk Kölemenleri arasında yaşayan Seyyid Battal menkıbelerinin tesiri pek açıktır zannındayız."

Yani, bazılarının tahminleri aksine, Battal Gazi menkıbeleri Arapçadan Türkçeye aktarılmak şöyle dursun, Battal'ın bazı rivayetleri Mısır destanına geçmiştir. Ayrıca bu destandaki (Abdülvahhab Gazi gibi) bazı tarihi Arap kahramanları da hi Türkleştirilmiştir. Meselâ Sivas'ta Akkaya denilen tepede, Abdülvahhab Gazi türbesi vardır. Destanımızda Battal Gazi'nin en yakın yiğit arkadaşı olan (Abdülmelik b. Mervan'ın İstanbul kuşatmasında gerçekten de bulunan) Abdülvehhab, Sivas halkınca bugün dahi (İstanbul'da Eyüp Sultan gibi) ziyaret edilmektedir. Sivaslılar ona Peygamber efendimizin alemdârı olarak bakıyorlar.

Kaldı ki, Arap dünyasında Battal Gazi etrafında kurulmuş bir destan olmadığı gibi, yazılı sözlü bir edebiyatı da yoktur. Türk edebiyatının her kolunda Battal'la ilgili bölünler, motifler hatta eserler ise pek çoktur. Aslında nesir hâlinde kale-

me alınmakla beraber, içinde bazı manzum bölümler de bulunan *Battalnâme*, (daha sonraki *Dânişmendnâme* ve *Saltuknâme* gibi) üslûbu, hatta kelimeleri, cümle kuruluşu ile her bakımdan Oğuz boyunun destanı *Dede Korkut*'a benzemektedir.

Bu halk destanı, yalnız halk şairlerinden değil, divan şairlerinden de iltifat görmüş olup meselâ *Ali Çelebi*'nin büyük bir *Battalnâme* si mevcuttur. *Sarı Halîl-zâde Ahmet Hamdi* *İzmirli* ise Battal'ın arkadaşı *Abdülvehhab Gazi* nîr menkıbelerini, nazım diliyle bir destan hâline koymuştur.

Türk destanı "*Battal Gazi*"de, Battal'ın ilk adı "*Abdullah*" değil, *Cafer*'dir. *Malatya*'da doğmuştur. Babası, *Malatya* beyi *Omer*'dir. Bu Türk beyi, Arap veya Büyük Selçuklu imparatorluğunun bir uç beyi olabilir. (Menkıbevi hayatını aşağıda anlatacağız.)

Battal Gazi'nin atı da öbür Türk kahramanlarının atları gibi olağanüstü ve kut-si özellikler taşımaktadır. *Köroğlu*'nun "*Kırat*", *Battal*'ın "*Aşkar*"dır. "Gökten inmiş, (hatta) *Kâbe* toprağından yaratılmış olan *Aşkar*, Hz. Adem den beri peygamberlerin, Hz. Muhammed'in, Hz. Ali ve Hz. Hamza gibi yiğitlerin atı olmuştur. Ölümsüz at, Battal'ı nice belâ ve felâketlerden kurtarmaktadır.

Battal Gazi, sadece Anadolu Türklerinin değil, menkıbeleri ile dünya Türkleri-nin de sevdiği, anlattığı bir kahramandır. Diğer Türk lehçelerinde de Battal menkıbeleri mevcuttur. Doğu Türkistan'ın Aksu şehrinde bulunan *Seyyid Gazi türbesi*, onun Türk dünyasını kuşatan milli kimliğine ayrı bir delil olsa gerektir.

Battal Gazi, Anadolu'nun her köşesinde okunan, daima anlatılan, okumuş ve okumamış her Türk'ün hayalinde, tasavvurunda yeri olan, "destan kahramanı" olmanın üstünde bir "milli kahramandır". *Seyyit Gazideki türbe* mescit ve külliyesi, kahramanın şanına yakışır ve kaleyi andırır muazzam bir ziyaretgâhtır. Denilebilir ki, destan kahramanlarımız arasında, Anadolu'nun en çok yaşattığı iki yiğit, *Köroğlu* ve *Battal Gazi*'dir (Bk. *Köroğlu Destanı*, Türk Edebiyatı, Cilt I, s. 73)

Battal Gazi'nin Karakteri

Battal Gazi'nin bazı karakter, hüner, kültür çizgilerini anlatırken, ayrıca *Dânişmendnâme*'nin kahramanı *Melik Dânişmend Ahmed Gazi* ve *Saltuknâme*'nin kahramanı *Saltuk Gazi*'yi de anlatmış olacağız. Çünkü aynı daire içinde, aynı coğrafyada, aynı din-millî gaye etrafında meydana gelen destanların kahramanları, değişik maceralar ve yöreler içinde ama ortak ve bazen tıpatıp birbirine benzeyen vasıflar taşımaktadırlar. Öyle ki, son iki destana, *Battal Gazi*'nin oğul ve torunlarını anlatan ikinci üçüncü ciltleri gözüyle bakılabilir.

Battal, kendisini daha önce müjdeleyen Hz. Muhammed'in, Hızır aleyhisselâmin ve daha başka İslâm Türk erenlerinin sürekli koruması altındadır. Bu yüzden savaşlarda, seyahatlerde, olağanüstü, inanılmaz başarılar sağlar. Kelle koltukta girip bazen orduları bile dağıttığı bu savaşlardaki hedefi: Kâfir diyarlarına İslâm nurunu yaymaktır. Gaye, daha sonra Osmanlı tarihinde de gördüğümüz "Allah'ın adını yüceltmek (İlâ-yı Kelimetullah)'tir. Başlangıçtan beri, tarihimizi ve destan-

larımızı yapan gazilerde zaten Yahyâ Kemal'in "Ezân-ı Muhammedî"sindeki şu düstur hüküm-fermâdır:

Emr-i bülendsin ey ezân-ı Muhammedî
Kâfi değil sadana cihân-ı Muhammedî

Battal Gazi ve Dânişmend ve Saltuk Gaziler, bu işe yüceden görevlidirler. "Rum diyarını Müslüman memleketi yapmayı, kiliseler yerine mescidler kurmayı" Battal'a tâ öncelerden Peygamber buyurmuştur. Daha çok sonraları, 16. yüzyılda Bâkî de Kanuni Sultan Süleyman'ı aynı işleri başardığı için övecektir:

Aldın hezâr (binlerce) bütke-deyi mescid eyledin
Nâkûs (çan) yerlerinde okutdun ezânları

Battal, yalnız Bizanslılar ve yalnız Hristiyanlarla değil, İslâm'ı kabul etmeyen bütün din mensupları, Mecusiler, ateşperest ve putperestlerle de vuruşur. Hatta devleri, kötü cinleri, gulyabanileri kılıçtan geçirir. Peygamber, evliya, şeyhler, ulular gibi "iyi cinler" de ona yardım ederler. Battal Gazi ve ondan çıkan destanlar, bu aşırı cin, peri, dev, insanüstü ve harika kalabalığı ile eski Türk destanlarından ayrılırlar. Masal, büyü, sihir, cadılık vs. gibi unsurlar, Bizans, Anadolu ve belki daha çok İran zemininden gelmektedir.

Battal Gazi ve Saltuk Baba Kafdağı'na giderler...Başlarından akıl almaz maceralar geçer. Aynı şekilde, kıt'alar ötesi ülkelerde, esrarengiz fetihler yaparken, Hz. zîr Aleyhisselâm, onlara Kafdağı'ndan, yardım eli uzatır. İslâm adına bir dünya savaşının baş kahramanı olan Battal Gazi için, İslâmiyet'in ve uluhiyetin maddî manevî bütün güçleri amade ve yardımcıdır.

Battal, tabii insan olarak da, her türlü maddî manevî cihaz ve meziyetlerle donatılmıştır. Daha 14 yaşından itibaren bileği bükülmez kahramandır. Cesaretine, silâh kullanışına ve özellikle her dem yeni bir icatla en büyük tehlikelerden kurtulabilen aklına, kurnazlığına, oyun ve entrikalarına güç yetişmez. Bu sayede, birçok defalar esir olduğu hâlde, akıl almaz ustalıklarla kurtulur.

İslâm'ın bütün emirlerini, ahlâkını, adalet, şefkat, insaniyet hükümlerini yerine getiren, düşküne, zayıfa, kadına, çocuğa el kaldırmayan "aman" dileyeni öldürmeyen, asla şarap içmeyen, harama ve haram kadına yanaşmayan, kumar oynamayan.. Battal Gazi aynı zamanda, İslâm ilimlerinin hepsinde bilginidir. Hatta "papazlar bir yana", papa ve patrik kadar Hristiyanlık, bahamlar kadar Musevilik ve Buda rahipleri kadar Budizm bilmektedir. Çok defa imtihanlar, tartışmalar içinde Hristiyan bilginlerini yenebilmektedir. O kadar bilgili ve tecrübelidir ki, icabında bir ay boyunca, rahip rolü oynayabilmektedir.

Ayrıca hâzık bir hekim olan Battal (Saltuk da) yaraları sarar: Bizans ve Telfur saray ve kiliselerine, çok defa doktorluğu, mühendisliği, kimyagerliği, silah-şörlüğü sayesinde girer.

Dürüst, adaletli, şakacı ve can ciğer ahbab olduğu için maiyetindeki kumandanlar, asker ve halk onu sever; bir sözünü iki etmeyecek kadar ona inanırlar. Cömert ve adaletli Battal, zaferlerde kazandırdığı büyük ganimetlerden bir çöpü bile kendisine almaz, yakınlarına, erlerine, Müslümanlara dağıtır. Kendisi alçakgönüllü, yardımcı, sade, tam bir Müslüman hayatı sürdürür.

Başlangıçta belirttiğimiz gibi Battal Gazi ve ötekilerin, uzun süren, uğrunda ölünen veya sefere çıkılan derin maddi aşklar, kadın sevgilileri yoktur. Güzelle-re ansızın tutulur, kâpılır ve İslâm eniri üzre, kendisine rikkâhlanmadıkça bir dilbere dokunmazlar. Yanında vuruşan kimselere, kadınlara, kızlara, çocuklara, yaşlılara, masum (Hristiyan, Musevî) halka dokunmak izni ve fırsatı vermez. Bu sebeple Battal, Hristiyan halk ve kadınlar arasında da "çok korkulan", fakat aynı zamanda güvenilen ve hatta sevilen bir kahramandır.

Kısacası Battal Gazi (Dânişmend Gazi ve Saltuk Baba) Müslüman Türkün ülkülerini, zevk ve ruhlarını her bakımdan temsil ve tatmin eden, cihangir meylimi zi okşayan, İslâmiyet sevgimizi, adalet hissimizi doyuran tam bir millî destan kahramanıdır. Yunus Emre, Nasreddin Hoça, Koroğlu, Dede Korkut kadar o da Türk-tür.

Battal Gazi, millî unsurlarımızdan yaratılmış bir âbidedir.

Battal Gazi Destanı'nın Özeti

Battal Gazi Destanı, Hazret-i Muhammed'in ashâbı ile bir sohbeti esnasında, Bizanslıların elinde bulunan İstanbul'un Müslümanlar tarafından bir gün fethe-dileceğini müjdelediği bölümle başlıyor. Bu ünlü hadisin yorumuna göre İstanbul'u almaya çalışacak olan veya Müslümanlara İstanbul'un kapılarını açacak olan kişi Malatya'da doğacak; adı da Cafer olacaktır. Destana göre bu Cafer iler-de İstanbul'u zorlayacak olan ünlü Seyyid Battal Gazi'nin kendisidir. Seyyid Battal Gazi Peygamber sülâlesinden gelmektedir. Bizans'a parmak ısırtan imanlı bir İslâm kahramanı olacağı daha doğmadan Hz. Peygamber tarafından haber veril-mektedir.

Destanın bundan sonraki bölümünde Battal Gazi'nin babası Hüseyin Gazi ta-nıtılır ve kahramanımızın doğuşu anlatılır. Hüseyin Gazi Malatya serdarıdır ve yi-gitliği ile şan kazanmıştır. Bizans'tan birçok şehir ve kale almıştır. Hüseyin Gazi, Cafer'in (Battal Gazi'nin) doğumundan üç sene sonra, Bizanslılarla yaptığı bir çatışma sırasında şehit düşer.

~~Cafer, çocukluğundan itibaren iyi öğretmenlerden ders alarak bilgili ve iman-lı bir genç olur. Aynı zamanda ala binmekte, kılıç oynatmakta, güreşte hep birin-cidir. Cafer 14 yaşına geldiğinde Malatya serdarı olarak babasının yerine geçer. Daha 14 yaşında iken pek çok kahramanlıklar gösterir. Esir aldığı bir Bizans ko-rantını ona "yigit, kahraman" mânâsına gelen "Battal" ismini takar.~~

Destanın daha sonraki bölümlerinde, Battal Gazi'nin Bizanslılarla ve diğer kâ-fir beylerle olan mücadelesi anlatılır. Battal Gazi bu mücadelelerin çoğundan ak-lı, cesareti, yigittliği bazen savaş hileleri ve özellikle yüce imanı sayesinde galip çı-

kar. Battal Gazi'nin temel gayesi, İslâmı yaymak ve Müslümanları üstün kılmaktır. Bu gaye destanın birçok yerinde vurgulanmaktadır.

Battal Gazi 100 yaşına kadar yaşar. Hayatı boyunca doğuda, batıda, denizde, karada Allah yolunda cihad eder. Artık iyice yaşlanmış olan Battal Gazi, Eskişehir'de Mesihîye Kalesi cenginde şehit olur. Ölümünden sonra, Selçuk hükümdarı Alâeddin Keykubat'ın annesi Ümmühan Hatun, Battal Gazi'nin mezarının bulunduğu yer olan Üç Tepeler'de onun için bir türbe yaptırır. Bu türbe bugün Eskişehir dolaylarında Seyyid Gazi kasabasında "Üçler Bayırı" denilen yerdedir.

Battal Gazi'nin Kişiliği ve Destanın Yorumlanması

Destanda Battal Gazi'yi cesur, bilgili ve mazlumların yardımına koşan akıllı bir kahraman olarak görüyoruz. Battal Gazi daha 13 yaşında iken bulunduğu yörede ün salar. Hakkında türküler söylenir:

*Cafer artık bastı on üç yaşına.
Bir güzellik geldi o gür kaşına.
O boy poşu değdi göğün arşına;
Yaman bir silahçı oldu Cafer, heyy!*

Bizans ordularına "aman" dedirten, kayserlerin rüyalarına giren cengâver Battal Gazi birçok konuda olduğu gibi din ilimlerinde de derinleşmiştir. Nitelikim Hindistan Şahı Mahrâseb'e bu bilgisi sayesinde Müslümanlığı akıl yoluyla kabul ettirmiştir.

Battal Gazi yaptığı her işte Allah'a güvenen, Allah'ın yardımına sığınan iman bütünü bir askerdir. Malatya ordusunun kumandanı olan bu asker, her işinin başında veya her zorluk karşısında Allah'a yalvarıp dua eder. Destanda adı geçen diğer Müslümanlar da imanlı kimselerdir. Aşağıdaki parça Battal Gazi'nin ve onun şahsında diğer Müslümanların Allah'a nasıl inandıklarını gösteriyor.

Cafer, şimdi Akdağ'a varmıştı. Oradan aşağıya baktı. Bir de ne görsün! Deniz gibi bir ordu ovaya koşmuştu. Sonu, kuyruğu yoktu. Atının başını çekerek durdu. Ellini alına koyarak yine baktı, baktı.

Sonra ulu Tanrı'ya yakararak:

- Ey ulu Allah'ım! dedi. Bütün zorlukları kolaylaştıran sensin. Bütün kördüğünleri sen çözersin. Ne olur, bu zayıf kuluna, biçareye lütfunu ihsan et. Bu mel'unları, bu alçakları, din düşmanlarını, memleketi gaspedenleri benim önümde boyun eğdir!...

Destanda Battal Gazi'nin ve diğer Müslümanların gayesi İslâmiyet'i yaymak ve ona zafer sağlamaktır. Bu gaye destanın birçok yerinde vurgulanır. Battal Gazi Allah'a şöyle yalvarır:

- Ey ulu Tanrım, benim yardımcım ol! Bana kudret ve kuvvet ver, bu kâfir memleketi Müslümanlıkla şerefli kıl. Bana onun kiliselerini yıkmayı nasip et. Onların yerine mescitler yapayım, medreseler yükseltayim.

Battal Gazi, bu idealini gerçekleştirebilmek için her fırsatta kâfirlere Müslümanlığı telkin eder.

Battal Gazi'nin ömrünün son günlerinde oğullarına ettiği şu nasihatlar ise Müslüman bir Övez Han'ın öğütlerini andırıyor. Ayrıca Müslümanca bir hayatın gayesini söylemiş oluyor:

-Ey iki gözümün iki bebeği oğullarım! Ben ki sizin babanızım.. Söyleyeceğim öğütlerime kulak verin. Artık ne gücüm kaldı, ne takatim! Din yolunda on dört yaşımdan beri vuruştum, döğüştüm.. Kimi karadan, kimi denizden hangi savaşları yaptımsa bunlar ne nefsim için ne de hevesim için! Hepsini Allah'ın rızası için yaptım. Bundan sonra siz de ne işler yaparsanız kendi nefsiniz için yapmayın. Allah rızası için yapın. Bu devlet ve millet için yapın. Gazayı küçümsemek, altın ve gümüşe aldanmak gibi bir şeydir. Cihada bütün varlığınızla katılın ve üstün gelmeye çalışın...

Destanda dikkatimizi çeken bir taraf da, Müslüman olmayanların ve özellikle Hristiyanların bugün olduğu gibi eski asırlarda da İslâmiyetin yayılmasından duydukları endişedir. Bu endişe destanda, bizzat Bizans beyinin ağzından dile getiriliyor. Bizans beyi, İslâ dininin zayıfladığını ve Muhammed dininin güçlendiğini yana yakula anlatarak döğünmektedir.

Battal Gazi destanında, Müslümanlar kâfirlere karşı birçok zaferler kazanırlar. Fakat kazanılan zaferlerden dolayı kibirlenmezler. Müslümanların Bağdat'taki halifesi, İslâm gazilerine devamlı uyanık ve alçak gönüllü olmaları konusunda buyruklar göndermektedir:

*-Ey beyler! salın gaflet içinde olmayın. Melik Kayser, Konstantiniyye'den kal-
kar, gelir. Böyle bir haberi alınca hemen bana bildirin. Korkmayın, Allah'a güve-
nin, O'na sığının!*

Yiğitlik, imanlı olmak, cömertlik, yalan söylememek, kötülüğe karşı iyilikle mukabele etmek gibi faziletler, Battal Gazi destanında sürekli övülmekte olan İslâm-Türk ahlakına dayalı değerlerdir.

Halk ve Tekke Şiirimizde Battal Gazi

(Anlattığımız gibi Battal Gazi, halk ve divan şairlerimizin, âşıkların, râvilerin, halk hikâyecilerinin devamlı övdükleri, söz konusu ettikleri timsal bir kahramandır. Battal türkülere de girmiştir. Günümüz âşıkları tarafından da saygı ile anılmaktadır.

Battalnâme'lerde Tip ve Motif Yapısı adlı eserinde Dr. Hasan Köksal, Battal Gazi'nin "Halk Şiirlerine Yansıması" başlığı altında (s:31-35) onu türlü yanlarıyla anlatan birkaç şiir yayımlamıştır:

"Ne zaman yaşadığı kesinlik arzetmeyen Hüseyin isimli halk şâiri, Battal Gazi'nin babasının öcünü almasını ve düşmanlarıyla mücadelesini şöyle şiirleştirmiştir:)

Kalktı Melatya'dan huruç eyledi
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal
Ben atamın kanın alırım, dedi
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

.....
Otuz altı arşın kadd ü kameti
Gören kâfirler de alır heybeti
Tevâbil lalası, Aşkar'dır atı
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Hüseyin'im eydür dileğim budur
Öğmüş de yaratmış ol Gani Kaadir
Urum'u İslâm'a getiren budur
Bin Hüseyin-i Gazi Seyyit Battal

Seyyit Battal Gazi Külliyesi'nde yetişen son halk şâiri Mustafa Şükrü'nün 358 sahife tutan divanındaki nefesler içerisinde Battal Gazi'nin kahramanlığını, bilgeliğini dile getiren şiirlerinden bir tanesini aşağıya ahyoruz:

Golmedi mislin oihana,
Yayıldı namın her yana,
Çaldı seyfi Haydarâne,
Battal Gazi, Battal Gazi..

Azimle küffarı kıran,
Yetmiş ilti lisan bilen.
Reis-i guzzat olan,
Battal Gazi, Battal Gazi..

Şükrü söyler binde birin,
Ceddi eboet enverin,
Din yolunda verdi serin,
Battal Gazi, Battal Gazi..

(Behçet Kemal Çağlar da Battal Gazi'nin destanını nazma çekmiştir. Bu destandan kısa bir bölüm Battal Gazi'nin babasının intikamı için Mahmuriye (Amruriye)'ye gidişi:)

Vaz geçip şohırde sıra gütmeden
Yola çıkar bir tek baca tütmeden
Dört köyü dört nala aşar da gider
Aşkar'ı kışnetir horoz ötmeden.

.....

Nal izinden çiçek açar çoraklar
Gide gide yakın olur ıraklar
Bir kaya ucunda mihlenmiş gibi
Dört nala giden at birden duraklar.

Battal der ki "neye geldik buraya"
Anlatır bir yolou girip araya
Der ki "Mahmuriye bu şehrin adı
Uç beyi girecek yeni saraya.

"Sover eğlenceyi sazlı-sözlüdür
Mihr-ü yayıl derler mühür gözlüdür
Yeni sarayının hazinesinde
Dünya malı değer şeyler gizlidir."

"Kayserin katında aldı yerini
Öldürtüp İslâm'ın seraskerini
Öldürttüğü yerde yaptı sarayı
Geyiğini kovalayan birini."

(Büyük Mutasavvıf Ahmed Yesevi'nin yolunda olan Hacı Bektaş-ı Veli de Battal Gazi'nin makamını ziyaret etmiştir. Bu olay Hâmdi adlı bir şâir tarafından şiirleştirilmiştir. Bu şiir Hacı Bektaş Velâyetnâmesinde yer almaktadır.)

Horasanî Hacı Bektaş-ı Veli
Kenz-i irfan kâmdır nesl-i Alf
Râviyân-ı ahbârdan nakl ettiler
Sultan Seyyit Battal'ı medh ettiler
Erenler şehbâzıdır Battal Gazi
Dağ ile taşlara geçerdî niyazı
Söz uzanır kıssası çoktur kati
Gûş eden âşıka verir firkati
Hazret-i Hünkâr Veli ol Hazrete
Ziyârete geldi şâh-ı devlete

(Battal Gazi, "Gazilîr"ın eri ulusu olarak tanınmaktadır. Bu özelliğine "Ermişlik"ini de eklersek onu bir bütün hâlinde tasvir etmiş oluruz. Eğridirli Şeyh Mehmed Dede Sultan XV. yüzyıla kadar yaşamış olan ermişleri anan bir şiirinde, Battal ile Dânişmend ve Saltuk gazilere de şöyle seslenmektedir.)

Ol Seydi Gazi'dir ulu, gaziler onun hep kulu
Gazi Tevabil lalası bir gine görsem yüzlerin
Sultan Şüca der kim beni her isteyen bunda bulur

Önünce dervişler yürür bir gine görsem yüzlerin
 Gördüm Melik Gazi gelir önünce meczuplar yürür
 Hem yüzü nuru berk urur bir gine görsem yüzlerin
 Rumeli'nin Gazi şehid ol Sarı Saltuk'tur said
 Vardar'da Baba Bayezid bir gine görsem yüzlerin
 Niksar'daki Gazi Melik Danışmen'i gördüm gelir
 Önünce gaziler yürür bir gine görsem yüzlerin

Battal Gazi destanından seçmeler

(Simbat adlı bir kâfir beyinin tutulup yok edilmesini ve hisarının (şatosunun) fethini anlatan aşağıdaki parça, 15. yüzyıldan kalma bir Battal Gazi destanından alınmıştır.

Simbat kâfiri, harap bir kaleyi tamir ettirip yerleşmiş ve etraftaki Müslümanlara dehşet saçmaya başlamıştır. Battal Gazi, "Onun şerrini bu iklimden defetmeğe" karar verir:)

Seyyid heman yola çıktı. Geldiler, gördüler: bir on bin kadar var Frenk, konmuşlar, otururlar.

Seyit, yüz kişiyi dört yol eyledi, yirmi beş kişi, dört yandan dün buçuğunda davlumbaz urdular, baskın yaptılar. Frenk askeri, birbirini kırdılar. Seyit, vakit vakit bir taraftan nağra ururdu. Erteye değin, kâfirler birbirleriyle cenk eylediler. Cenk arasında Battal, Simbat'a erişti. Bir vuruş ile yıktı. Üstüne saldırdılar, ortadan Simbat'ı aldılar. Lâin artık durmadı, kaleye çıktı, kapıyı kapadı. Çerisi sindi, tarumar oldu. On bin erin malın aldılar, bir yere topladılar.

Seyit yürüdü kaleyi dolaştı ki fırsat bula, kaleyi ala. Bir yere vardı, gördü ki su gider. Ol suyu gözettili. Su geldi, bir deliğe girdi. Seyid eyitti:

"İşbu su hisara gider, eğer çare olursa uş bundan olur." dedi. Hemen atın bir yerde kodu, elbisesini çıkardı. Allah'a sığındı, o su deliğinden içeri girdi. Gide gide su geldi, bir sarnıca döküldü. Seyid dahi sarnıca düştü. Gayet soğuk idi. Hayli zahmet çekti. Hele nazar kıldı bir merdiven gördü ki, ol merdivenden taşra çıktı.

Yatsı vaktiydi. Biraz durdu, gördü bir karı suya geldi. Seyid'i gördü ol dem düştü, akıllı başından gitti. Bir zamandan sonra akıllı başına geldi, gözün açtı yine Seyid'i gördü. Meğer biçarenin bir oğlu gitmiş Tanrı Taalâ, Seyid'i onun suretinde gösterdi. Kadın eydür:

- Canım oğul, şimdiye dek kanda idin? dedi. Seyid'in üstüne düştü.

Seyid dahi:

- Canım ana, dedi. Söz söyleyecek vakit değil. Üşüdüm, beni eve ilet ve hem dahi beni kimseye söyleme!

Karıcık, sevindiğinden ağlayı ağlayı evine geldi. Seyid eydür:

- Canım ana, bastır beni, biraz yatayım! dedi.

Andan (sonra) yattı. Karı, bulduğu nesnelerden üstünü örttü. Kapıyı muhkem berkitti. Yanında oturdu. Seyid biraz uyudu, hele kendiye geldi, uyandı eydür:

- Canım ana, karnım açtır, nesnecik getir yiyem, dedi.

Karı durdu, geldi. Yumurta pişirip üzüm pekmez getirdi. Seyid yedi, karnın doyurdu, andan taşra çıktı. Frank oğlunun elbisesini giymiş (olarak) sürdü, Simbat lâininin sarayına geldi. Gördü ki içmiş mest olmuş lâflar urur eydür:

- Erte aşağı ineyim. Ne Battal koyam ne halifesin koyam! Her kim elime gelirse öldüreyim. Göreyim Battal'ın Tanrısı bana n'eyler! dedi. Andan mest olup yatı, uyudu.

Kullar dağıldı. Seyid bir karanlıkça yerde kaldı. Sabreyledi, âlem düşmanlardan boşalınca hemen Allah'a sığınıp Simbat'ın üstüne geldi. Meğer başucunda bir Hindî kılıç vardı, aldı. Dahı, Simbat uyurdu. Hemen lâin gözün açıp banlayı eydür:

- Sen kimsin?

Seyid eyitti:

- Seyid Battal Gazi'yim... Tez iman getir! Yoksa sen bilirsin! Deyince, mel'un diledi ki çağıra... Hemen berkçe boğazın sıltı. Komadı ki çağıra. Ol dem berkçe bağladı, getirdi kale kapısına. Kapıda kırk kişi vardı. Kamusu sarhoş yatmışlardı. Ol dem hançer çıkarıp başlarını kesti. Kapının kilidini sıdı, önüne çıktı. Bir nağra urdu, haykırdı. Sünniler işittiler, bindiler, seğırttiler. Kale halkı birbirine dokundu.

Simbat mel'unu dine dâvet eyledi çare olmadı. Kapı önüne astı. Erteye değin kılıç yürüttü. Çünkü erde oldu, Malatya'dan üç yüz gazi çıkageldi. Seyid'in elin öpüp görüştüler. Kalenin fethine gayret-sâz oldular. Çokluk mal buldular. Seyid, gazilere bahşeyledi. Simbat'ın kızını Hüseyin İbn-i Ali'ye verdi. Kaleyi harap kıldı. Andan yine Malatya'ya geldiler. (Battal Gazi Destanı)

Açıklama

Frank (Burada): Hristiyan. - dün buçuğu: gece yarısı. - davlumbaz: büyük davul, kös. - lâin: melun. - çert: asker. - don: elbise. - berkitmek: sıkıştırmak. - banlamak: bağlamak. - şâz: şad. - Hüseyin İbn-i Ali: Ali oğlu Hüseyin: Battal'ın yiğitlerinden biri. - Rûm: Roma, Bizans. - sınımak: kırılmak. - sıdı: kırıdı. - Sünniler: Müslümanlar anlamına. - gayret-sâz: çok gayret göstermek.

Battal Gazi cenklerinden bir sahne

(İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY.6353. Takriben XVI. yüzyılda istinsah edilmiştir)

.....Seyyid çağırdı, er diledi meydâna. Kimsenün zehresi olmadı kim meydâna gire. Ayruk kimse meydâna girmedüğün Seyyid Hazreti bildi. Atından aşağı indi. Kolanın muhkem berkitdi, girü bindi. Tığ-i Dahhâktı çeküp sağ kola hamle eyledi. Birisi Seyyid'ün önüne durmadı. Yine meydân yirine geldi, çağırdı kim: "İy âsiler din düşmanları meydâna gelsenüze!" dedi.

Bu yana Kayser kakıdı. Çağırdı kim: "N'oldunuz? Ortanızda bir er yok durur kim işbu nâbekâra cevâb vıremiyecek yüzi suyn yirine getüre" diye yorur-irken ez-in-cânib karşudan toz oynadı; gün yüzi tutıldı.

Toz içinden yüz bin alay, yüz bin alem çıka geldi. İsmâil-i Semerkandî irdi. Sünniler karşı vardılar. Muânaka kıldılar. Halifeyi sordılar. İsmâil eyitdi: "Uş irişdi" didi. Anun ardınca elli bin kişiyle Hüsrev Şâh-ı Şîrvân geldi. Saf bağladı, durdılar. Anun ardınca Minuçehr Kelânî çıkageldi. Otuz bin erile saf bağladılar. Durdu, anun ardınca altı bin kişiyle Beturânî Hindî çıkageldi. Ne kıssayı dirâz idelim. Tolp tolp Müslümânlar geldiler. Alaylar bağladılar. Nâgâh bir acâib toz belürdi. Toz içinden halifenün alemi peydâ oldu. Bir ak fil-i Môngelûs üzerine taht bağlamışlardı. Üstinde çet-i hümâyûn yeşil atlasdan dutilmiş kubbe içinde halife-i rûy-ı zemîn oturmuşdı. Bin beş yüz müftî ve müderris sağında ve solunda. Yidi yüz cârî hâfız-ı Kelâmullâh hoş-âvâzile okurdu. "Lâ-ilâhe illâllâh Muhammed er-resûlullâh" dirleridi.

Dört bin filân bin filân göm gök demür geyûp halifenün önince yalın kılıçlar dutup yörürleridi. Dört hâss er sağ yanca yaylar kabzasın dutup oklar geçleyüp yörürleridi. Dört bin er solında gürzler getirürleridi. Dört bin kişi akabince ağır bozdoğanlar getirürleridi. Bu azametle halife nikaab yüzünde oturmuşıdı. Üç yüz altmış fil çünki Arabî atlar önince yedilürdi.

Emîr Ömer ve gazîler karşı vardılar. Piyâde olup görışdiler. Yüz yire urdılar.

Çünkim Kayser büm gördi. Kanı kudurdi. Gevdesine ditreme düşdi. Dahı sitma dutdı. Ez-in-cânib bu yana Seyyid dahi meydan içinde at başın çeküp teferrüc iderdi. Halife dahi tahtından ol kenâr-ı leşkerin teferrüc iderken gözi Seyyid'e dokındı.

Eydür: "Şol meydan ortasında duran kimdür?" didi. Eyitdiler: "Yâ emîr-el-müminîn! Bir cins yiğitdür, ne erlikler idüpdür. Hiç kimse mukaabil olmaz. Bizüm leşkerümüzi ol dayadı. Yohsa Kayser bizüm költümüzi keserdi ve küllümüz göğe savururdu." Çünkim halife bu sözleri işitdi. El götürdi. Seyyid'e duâ kıldı. Sünnîlerden bir sünnî seğirdüp Seyyid'e geldi. Eydür: "İy gaaziler serveri, Halife senün için duâ kıldı" didi. Seyyid büm işidicek atından sıçradı, aşağı indi. Halifeye karşı yüz yire urdı. Yine atına bindi. Bir müddet silâhşorluk göstördi. Halifeye eyitdiler: "Şâh-ı âlem işbu hünerleri kim gösterür kamusı Battal'dur."

Seyyid meydân içinde dururken yüzi Kayser'e döndi, er diledi. Kayser leşkerinde bir er vardı. Kerkênlavî dirlerdi. Seyyide borâber geldi. Sünü havâle kıldı. Seyyid anun süngüsün men'eyledi. Geldi kim kuşağından dutdı ve atından kapdı. Başınun üstüne çevürdi, yire urdı. Cân cehenneme ismarladı. Anun ardınca Keşernek Keşmirî dirlerdi. Anı elma gibi atından tapdı. İki elin bağladı. Sünnîlerden yana viribidi.

Çünkim ahşam irdi. Yine çeriden çıkdı. Dağa yörüyivirdi. Halife Seyyid'ün ardınca duâlar kıldı. Bu yana Kayser çerisine katı korkı düşdi.

Emîr Ömer eyitdi: "Yârenler! Şol yiğidün ardınca varun. Ol kim benüm kutma getüresiz. Benüm gönlüm şöyle tanuklık virür kim Battal'dur. Kendüyi nikaab ile gizlemişdür." didi. Serverler bindiler. Dağı ve taşı aradılar, bulmadılar ve leşkere geldiler. Ez-in-cânib Seyyid dağın doruğma geldi. Âbdest aldı, namâz kıl-

dı. Ahşam ve yatsu namâzın kıldı. Bir tenhâ yirde atın ve domın ve yarağın ve sü-nüsün kodı. Dağdan aşağı indi. Kayser'ün leşkerine geldi. Çünkü Kayser'ün bâr-gâhına geldi. Gördü kim taht üstinde otururlar.

Siyâset kurulmuş, Ahmed-i Taran ve Mimplân'ı getirmişler, elleri bağlı siyâsete dururlar. Kayser dilemiş kim bunları öldüre. Komamışlar kim: "Eğer sen bunları öldürürsen yidi ulu beğlerümüz Muhammediler elinde esirlerdür anlar dahi anla-rı öldürür" demişler. Kayser söze gelmiş, eydür: "Aceb bu gün şol dağdan inen ne yiğitdür ola? Bize şunun gibi işler işledi. Mesih'ün yüzi suyn yire dökdi. Ben se-vinürdüm ki Battal öldi diyü, bu hod Battal'dan beş beter oldu" didi.

Oturanlar eyitdiler: "Bilmezüz, şol dağdan iner yine şol dağa gider" didiler. Kayser eydür: "Aceb nice bilür kim ol ne kişidür?" didi.

Seyyid ilerü vardı. Eydür: "Şâhâ! Bu iki kişiler anı bilürler. Ger buyurursanız ben bunlara işkence ideyin, varayın" didi. Kayser eyitdi: "Eyü, söyledün al bir yi-re ilet, söyledeydün ola mı?" didi.

Seyyid aldı, bunları taşra çıkardı. İkisünün dahi ellerin çözdi. Ahmed-i Târân eyitdi: "Beri yüzüme bak." Çünkü Ahmed-i Târân nazar eyledi, bildi kim Sey-yid'dür. Âh eyledi. Eyitdi: "İy pehlivân kandasız?" diyü aklı başından gitdi.

Seyyid, Ahmed'ün yüzüne su sepdı. Girü aklı başına geldi. Gözin açdı, eydür: "İy pehlivân bu gördüğüm düş midür veya uyanıklık mıdır?" didi.

Seyyid eyitdi: "Aklunı divşür kim benüm Seyyid Battal Gâzi, ol dağdan inüp hüneler gösteren" didi. Hemân-dem Ahmed, Seyyid'in ayağına düşdi. Seyyid Ah-med'i bağrına basdı. Görüşdiler.

Mimplân eydür: "Bu ne yiğitdür kim bunun gibi eyülükler eyledün". Ahmet eyit-di: "Bizüm ol serverümüz, sultânımız Seyyid Battal Gâzi budur" didi. Dahı gelüp Seyyid'ün ayağına düşdi. Seyyid dahi öpdı, kuçdı. Tiz iki at getürdi, bunlara virdi.

Eyitdi: "Din varın imdi siz yârenlere benüm selâmımı değürün. İnşâallâh kim irt e ben dahi meydâna girem, kendümi ayân kılam. Hele şimdi siz varun" diyüp gönderdi.

Bunlar şâd u hurrem Sünnilere geldiler. Râst halife katına geldiler. Gördiler kim ne kadar ulu pâdişâhlar varsa meomû'ı, halife katında otururlardı. Seyyid'ün hikâyetin söylerdi.

Ahmed-i Târân ve Mimplân, halife katına vardılar. Yüz urdılar. Eyitdi: "Yâ emîr-el-mü'minin! Müjdeğân ve beşâret olsun kim ol dağdan inüp pehlivânlık idüp kâ-firler kıran yiğit serverümüz Seyyid Battal Gâzi'yimş ve hem bizi dahi halâs kıl-dı." İnşâallâh irt e meydâna varam, kendüni ayân kılam" didi.

Açıklama

Zehre: yiğitlik, cesaret. - ayruk: başka. - nâbekâr: uygunsuz, serseri. - ez-in-ca-nip: öte yandan. - müvanâka: boynuna sarılma, sarmaşma. - "uş iriştil": işte yetiştı. - Kissayı dırâz idelüm: Hikâyeyi (lâfi) kısa keselim. - tolş tolş: takım takım bölük

bölük - alem: hilâli İslâm bayrağı. - çet-i Hümayûn: pâdişah çadırı. - halife-i rüy-
ı zemin: yeryüzünün (İslâm) Halifesi. - Hâfız-ı kelâmullah: Kur'an-ı Kerim hâfızla-
rı. - nikab: örtü - mukabil olmaz: ona karşı, onunla denk olmaz. - sünü: süngü. - ya-
rağ: silahlar ve cenk donatımı. - Ahmed-i Târân ve Mîmlân: Battal'ın cenk arkadaş-
ları. - siyâset: idâm, asılma, darağacı - Mesih: Hz. İsa. - ırte: sabah, gündüz. - rast:
dosdoğru. - şâd u hürrem: neşeli ve mutlu. - mecmu': hepsi.

Özetler

(Şair M. Faruk Gürtunca, Yazma nüshalardaki Seyyid Battal Gazi Menkubeleri-
ne sadık kalarak Seyyid Battal Gazi Destanını 1966 yılında beş kitap (2 cild) hâ-
linde yayımladı.

Biz, yukarıda verdiğimiz bilgileri metinlerle vurgulamak için, o destandan ba-
zı özetler sunuyoruz. Özetimiz, ayrıca kısa metinlerle desteklenmiştir.)

Seyyid Battal Gâzi'nin Kafdağı'na gitmesi

Seyyid Battal Gazi, bir gün, oğlu Beşir ve Nezir'i aramak üzere Kafdağı'na git-
meye niyetlenir ve çok sevdiği atı Aşkar Devzâde'ye binerek Malatya'nın kuzeyine
doğru yola çıkar. Çünkü Kafdağı'nın Kafkas dağlarında olduğunu düşünmektedir.

Battal Gazi, Kafdağı'ndaki oğullarını bulana kadar birçok maceralar geçirir.
Bir gemiyle Hazar denizini geçer. Şehirden şehire, kıyıdan kıyıya, ovadan ovaya
doluşan Battal Gazi, her uğradığı yerde oğullarının haberini sorar; fakat bir şey
öğrenemez. Altı ay süren bir yolculuktan sonra koca bir dağa rastlar. Gemi dağın
eteğine yansır:

Seyyid Battal Gazi, gemiden karaya ayak bastı... Bir ırmak akıyordu... Gitti ora-
da abdest aldı.. Namaz kıldı...

O gece pınar başında kaldı... Gecenin karanlığı dört tarafı sarınca birdenbire
karşılarında bir büyük ateşin yandığını gördü.. Onun aydınlığına doğru ilerleme-
ğe başladı.. Ateşe yaklaşıncâ kara renkli kırk ifritin ateşin çevresinde oturduğu-
nu gördü.. Ateşin üzerinde kestikleri bir domuzu kızartmaktaydılar.. Eti pişirip
yiyorlar, şarap içiyorlardı... Hepsi de sarhoş olmuştu.. Ara yerden ulu bir kimse
olduğu anlaşılan biri ayağa kalktı:

- Ey yârenler! dedi... Benim buraya niçin geldiğimi bilir misiniz? Kırk ifrit kırk
ağızdan:

- Bilmiyoruz! dediler...

O kimse:

- Bu dağın ardında, Seylân adlı bir şehir ve bu şehrin de bir hakanı vardır! Adı
Asced'dir! Onun tam otuz bin askeri vardır... Fakat öyle güzel bir kızı var ki, bu
hakanın, adına Hümayun Dilefruz derler... Ben nice yıl vardır ki, onun âşığıyım...

Kırk ifrit, kırk ağızdan:

- Biz varalım, onu sana getirelim! dediler.

Büyük ifrit:

- Yoo! Olmaz bu iş!.. Bu iş benimdir! Siz oturun. İşte ben kendim gidiyorum! dedi..

Aralarından ayrılıp çıktı.. Aradan pek az zaman geçmişti ki, bir kızla birlikte döndü geldi. Ne kadar güzeldi bu getirdiği kız! Sanki bir aya benziyordu. Koltuğuna sıkıştırmış getirmişti.. Onu aldı, yanına koydu, oturdu. Hemen şarap testisini kıza uzatarak:-

İç! dedi.

Fakat, genç kız şarabı alıp içmedi. Mel'un elinin tersiyle kızın ağzına öyle bir vuruş vurdu ki, ağzından da, burnundan da kan akmağa başladı. Sonra elini, kolunu bağladı genç kızın!

- Otur oturduğun yerdel dedi.Yine şarap içmeğe başladı...

Kırk ifrit o kadar şarap içtiler ki hepsi de kendilerini unutacak kadar sarhoş olmuşlardı. Seyyid Battal Gazi hemen hançerini eline alarak onların yanına ilerledi. Kızın ellerin bağlarını kesti. Onu çözdü, kurtardı... Yere uzanmış kırk ifritin kirlenmiş de başını kesti... Bunu gören Hümayun koştu, bu kahramanın dizlerin önüne çöktü. Mübarek ayağından öptü:

- Sen kimsen ey bahadır? dedi. Kimsin sen ki, bu mel'unun elinden beni kurtardın?..

Seyyid Battal Gazi:

- Hele sen bana yol göster. Seni vatanına kavuşturayım! dedi...

Kız önüne düştü...Birlikte yürümeğe başladılar.. Bir şehrin surlarına geldiler.

Kız:

- İşte benim babamın başkenti buradadır! dedi... Ben bu şehrin hakanının kızıyım...

Seyyid Gazi kale bedenlerine bir kement attı. Kendisini yukarı çekti. Sonra Hümayun'u daiple çekerek yukarı çıkardı. Kız, saray yolunu gösterdi. Birlikte saraya girdiler. Battal Gazi kıza:

- Odan neresi? diye sordu.

O da gösterdi. Kızı odasına koydu. Kendisi de döndü, bir su başına geldi. Abdest tazeledi. Namazını kıldı. Uykusu geldi. Gözkapakları ağırlaştı, uykuya daldı...

Uyandığı zaman yüzü örtülü kırk dervişin kendisini ortaya alıp oturdıklarını gördü. Seyyid Battal Gazi ayağa kalktı. Dervişler de hemen izzet, ikram, saygı ve sevgi gösterdiler ve:

- Hoş geldin ey dünya sultanı Seyyid Battal Gazi dediler. Hoş geldin!..

Seyyid Battal Gazi, padişah Asced'in kızı Hümayun Dilefruz'u kırk ifritin elinden kurtardığı için padişah, Hümayun Dilefruz ve kırk derviş tarafından pek çok izzet, ikram, saygı ve sevgi görür. Padişah Asced, kızını Battal Gazi'ye verir.

Bundan sonra Battal Gazi, Kafdağı'nı bulmak için yeniden yola düşer. Kafdağı'na gidişi esnasında, yolda uğradığı çeşitli yerlerden başından pek çok şey ge-

çer. Kendisini öldürmek isteyen ifritleri yakalayıp öldürür. Müslüman bir genç olan Muin'i denizden kurtarır. Muin, önceleri bir şehre hükümdarlık etmiştir. Muin'in Musevî amcası Gönül, Muin'i tahtından indirmiş ve aynı zamanda öldürme teşebbüslerinde bulunmuştur. Muin başından geçenleri Seyyid Battal Gazi'ye anlatınca, Battal Gazi o şehre giderek Gönül'ü öldürür ve Muin tekrar tahta geçer.

Battal Gazi daha sonra halka zulmeden devlerin kralı Hilâl Câzu'yu çeşitli kurnazlıklarla öldürür. Bu arada Büyük İskender'in ve onun hocası Aristo'nun mezarları ve heykelleriyle karşılaşır.

Battal Gazi nihayet oğulları Beşir ve Nezir'in peri Tamusf'nin yanında bulunduklarını ve her ikisinin de peri pâdişahı olduğunu öğrenir. Peri pâdişahı Tâmusî Battal Gazi'yi çok güzel karşılar ve ağırlar. Battal Gazi oğullarına kavuşur. Malatya üzerine düşmanın geldiğini haber alınca orada fazla duramaz ve oğlu Nezir, karısı Hümayun Dilefruz'la birlikte Malatya'ya geri döner.

Entrika ve aşk

(Uzunca olan bu özette, Battal Gazi'nin, Velid adındaki kıskanç düşmanı yüzünden, eşi Fatma'yı kaybettiği, sonra da Kayser'in kızkardeşi güzel prenses Ketayun'a âşık olduğu anlatılıyor.)

Bu destanda çok ilgi çekici bir kadın da Adın Banu'dur. Sonradan Müslüman olarak Battal Gazi'ye bağlanan bu güzel, sporcu ve yiğit kız, Dede Korkut Kitabı'ndaki Banı Çiçek'e tıpatıp benzemektedir.)

Bir gün, Ukba kadının oğlu Velid, Seyyid Gazi'nin hanımı Fatma'yı Seyyid Hazretleri seni çağırıyor diyerek kandırır. Babası gibi mel'un olan Velid'in niyeti Fatma'ya sahip olmaktır. İkisi de atlarına binerek, Seyyid Gazi'nin bulunduğu yer olan bağ köşküne doğru yola çıkarlar. Şehir dışına geldiklerinde, Velid Fatma'ya çirkin maksadını açıklar. Bu sözleri duyan Fatma atını mahmuzlayarak Velid'den kaçmaya başlar. Fakat bu kaçış esnasında, bir uçurumdan dereye yuvarlanarak canını Hakir'a ısmarlar. Fatma'nın dereye uçup parçalandığını gören Velid, Battal Gazi'nin korkusundan Rûm (Bizans) diyarına kaçar.

Battal Gazi eve dönünce karısını evde bulamaz. Velid'in ona bir kötülük yaptığını anlar ve karısını aramağa çıkar. Fatma'nın cesedini dereye bulur. Namazını kılıp gömdükten sonra Velid'i bulmak için Rum diyarına at sürer.

Battal Gazi bir müddet yol aldıktan sonra keşiş kılığına girerek bir manastıra gelir. Velid manastırdadır ve Battal Gazi'yi hemen tanır. Manastırdaki keşiş Battal Gazi'yi hürmetle karşılar. Velid, keşişe bu gelenin Battal Gazi olduğunu söylerse de inandıramaz. Fakat sonunda Battal Gazi'nin hilesi ortaya çıkar.

Battal Gazi'yi manastırdan dışarı atarlar. Sabah olunca Velid ve keşiş, Battal Gazi'nin soğuktan öldüğünü zannederler; üzerine doğru yürürler. Fakat Battal ölmemiştir. Birdenbire ayağa kalkan Seyyid Gazi keşişi öldürür; Velid ise kaçmayı başarır. Battal Gazi yine Velid'in peşine düşer.

Battal Gazi Velid'i ararken *Bedrûn Şah* ve askerleriyle karşılaşır. *Bedrûn Şah* bir bey kızı olan *Adin Banu*'yu istemektedir. *Adin Banu* kılıç çalmakta, güreşte ve savaşta bir erkek kadar hünerli ve çok da güzel bir kızdır. Zaten ancak kendisini alt edecek bir erkekle evlenebileceğini önceden ilan etmiştir. *Bedrûn Şah* ise rüyasında Battal Gazi'nin kendisini Müslüman yaptığını ve *Adin Banu*'yu da kendisine verdiğini görmüştür.

Bütün bunları öğrenen *Seyyid Gazi*, *Bedrûn Şah* ve askerlerinin arkasından gider. Yolda bir adamla karşılaşır. O adam Battal Gazi'ye saldırır. Battal Gazi onu mağlup eder. Vuruşma sonunda bu savaşçının bir erkek değil, kız olduğu anlaşılır. Bu, nitelikle *Adin Banu*'dur.

Banu kendisini yonen bu yiğitle evlenmek ister, fakat Battal Gazi kabul etmez. Bir süre sonra, şehirde Battal Gazi ve *Adin Banu* yine karşılaşır. Battal Gazi, *Bedrûn Şah*'ın gördüğü ve kendisine anlattığı rüyayı, kıza nakleder.

Adin Banu ve *Bedrûn Şah* Müslüman olurlar. Battal Gazi *Adin Banu*'yu *Bedrûn Şah*'a verir.

Adin Banu ile *Bedrûn Şah*'ın zîfâf gecesi, Battal Gazi'nin, karısı *Fatma*'nın ölmüne üzülmeye ağıladığını gören *Adin Banu*, Battal Gazi'ye *Ketayûn* isminde bir kızdan bahseder. *Kayser*'in kızkardeşi olan *Ketayûn* çok güzel bir kızdır. Battal Gazi'nin korkusundan *Yıldızlar Kalesi* denilen bir yerde yaşamaktadır.

Adin Banu, *Prinses Ketayûn*'u Battal Gazi'ye o kadar medheder ki, Battal Gazi ona görmeden âşık olur. Nihayet keşiş kılığına girerek *Adin Banu* ve *Bedrûn Şah* ile birlikte *Yıldızlar Kalesi*'ne gider. *Prinses Ketayûn*'u oradan kaçıtır ve hep birlikte geri dönerler. Harap bir kaleye sığınurlar.

Öte yanda *Velid*, Battal Gazi'nin "*Yıldızlar Kalesi*"ne gittiğini duyar ve hemen *Adin Banu*'nun babası *Hamiran*'a haber verir. *Hamiran* da bu vakayı *Kayser*'e duyurur. Niyetleri Battal Gazi'yi *Yıldızlar Kalesi*'nden dönerken yakalamaktır. Binlerce kişilik ordu hazırlanır ve Battal Gazi'nin üzerine gönderilir.

Battal Gazi, *Prinses Ketayûn*'u İslâm'a davet ederek Müslüman olmadıkça kendisini eş olarak kabul etmeyeceğini söyler. *Prinses Ketayûn* ise Müslümanlığı kabul etmemekte direnir. Battal Gazi günlerce *Kayser*'in ve *Hamiran*'ın askerlerine karşı tek başına savaşır.

Battal Gazi tek başına olmasına rağmen kâfir askerlerini bozguna uğratar. Bizans kumandanı *Kayser*'e mektup yazarak daha yiğit askerlerin gönderilmesini ister.

Bu arada Battal Gazi *Prinses Ketayûn*'a yine Müslüman olması için ricalarda, nasihatlerde bulunur. *Prinses Ketayûn* kabul etmez.

Bir gece *Prinses Ketayûn*, Müslümanlığı kabul etmiş gibi görünerek, odada yalnız kaldıkları bir sırada Battal Gazi'ye zehir verir. Kendisi de oradan kaçır. Bu zehir Battal Gazi'yi günlerce uyutur. *Prinses Ketayûn*, Bizans askerlerinin kumandanı *Hamiran*'a Battal'a zehir verdiğini söyleyince Battal Gazi'yi yakalayıp bir

odaya hapsederler Daha sonra Bizans imparatoru gelerek Battal Gazi'yi ne yapacaklarını konuşurlar. Onu Erciyes Dağı'nda "Cehennem Kuyusu" denilen bir kuyuya atmaya karar verirler.

Diğer taraftan Çin ve Bizans orduları Müslümanları ortadan kaldırmak gayesiyle birleşip Malatya üzerine yürümeği kararlaştırırlar. Mağrip şahı Kıravan ise Prenses Ketayün'u istemektedir.

Prenses Ketayün ise, kardeşi Kayser, otağından ayrılınca, gönlü ile başbaşa kaldı. Üç yüz yaşındaki Kıravan'ın çirkin yüzü yanında, gönlünün içine Seyyid Battal Gazi'nin hayali düştü. O ne boy, o ne postu öyle! Gözü, kaşı ne gönül aho! idi. Erliği, kahramanlığı dillerde destandı. Cömertliği her yerde söylenmekteydi. Onun sevgisine karşılık vermediğine pişman oldu. Ölen o âşık için gözyaşları yanaklarından inci taneleri gibi dökülmeğe başladı. Meğer Battal'ı ne kadar seviyor-muş! Bütün yaptıkları ne boşmuş meğer. Kendi kendisine:

- Yazık, yazık! diye inledi. Ben kendi elimle ayağıma balta vurdum. Öyle bir pehlivanı yok yere öldürttüm.

Sonra yeniden kırpiklerinden yağmurlar boşandı. İnim inim inledi. Zarı zarı ağladı. Bütün gece gözlerine uyku girmede. Az kalsın bir deli, bir divâne oluyordu. Ertesi günü de kardeşi, Kayser sevdiğinin memleketine, Malatya'ya orduların hareket etmesini emrini verdi.

Fakat düşman ordusu gelirken halifenin ve bütün Müslüman ülkelerin orduları da toplanmakta ve Malatya'ya doğru gelmekteydi.

Malatya Beyi Ömer, 40 bin Müslüman dilâverini toplamış, üstlerine cenk elbiselerini ve zırhları giydirmişti. Hepsi de gönül birliğiyle kösler, davullar ve nak-kareler çalarak, sancaklar kaldırarak düşmana karşı yürüdüler. Bir yerde toplandılar.

Sabah olunca yeniden savaş mehterleri vurmağa başladı. Şimdi birbirine'hasım Çin ve Müslüman iki ordu karşı karşıya idi.

Battal Gazi Cehennem Kuyusu'ndan Allah tarafından gönderilen bir yılan sayesinde kurtulur. Şahmerân'ın kendisi olan bu yaratık Peygamberimizi ziyaret etmiş mukaddes bir yilandır. Battal Gazi Cehennem Kuyusu'ndan kurtulduktan sonra Prenses Ketayün'u bulur. Yaptıklarına gerçekten pişman olan Prenses Ketayün Müslümanlığı kabul eder.

Malatya önlerinde Çin ve Bizans ordularıyla Müslüman orduları arasında şiddetli savaşlar olmaktadır. Battal Gazi Müslümanlara yardım etmek üzere Malatya'ya doğru yola çıkar.

Müslümanlar Battal Gazi'nin gelmesiyle canlanırlar.

Malatya'daki büyük cenk Çin ve Bizans ordularının yenilgisi, Müslümanların zaferiyle sonuçlanır. Prenses Ketayün ve Seyyid Gazi'nin nikâhları kıyılır.

Manzum Battalnâme'den

(Battal Gazi menkıbelerinin divan ve halk şairleri tarafından bazılarının yazan da belirsiz olarak) nazma çekildiklerini, söylemiştik. İşte o manzum Battalnâme'lerin en tanınmış ve güzeli, sade dili, ağırbaşlılığı ile dikkati çeken kitap olup şair Bekaî tarafından Üçüncü Mustafa Han devrinde (1757-1774) yazılmış ve muhtemelen o sultana sunulmuştur. Son sayfasında, Pâdişaha ve Sadrazam Mehmed Paşa'ya övgüler bulunmaktadır.

İstanbullu, çok okumuş, işlek kalemli, fakat halk dilini de iyi kullanarak bu destanı yazan şair, kitabın sonuna doğru *Peygamber gazalarını ve Aliyyül Murtezâ'nın cenklerini çok okuduğu için böyle İslâmî menkıbelere meraklı olduğunu anlatıyor.*

Tek yazma nüshası (İst.) Üniversite Kütüphanesi'nde bulunan, bu eserin, *Battal Gazi'nin şehit oluşunu anlatan bölümü, fotokopileri ile birlikte (M. Faruk Gurtunca tarafından, bu yazarın) Seyyid Battal Gazi kitabının sonuna alınmıştır.*

Halife dahi Bağdad'a gider hem Sana işler ideyim ki işbu dem,
Didi, Seyyid ki Kayser kanda bu dem? Atama ittîğin âsân ola hem!"

Didi onlar ki: "İşit ey şîr-i ner:
Mesihîyye kalesinde ol kefer!" Didi Kayser: "Yine Battal geldi ah,
Kanda gidem, yâ kime idem penah?"

Didi Seyyid: "Varayım şimdi âne,
Hem ideyim dahi anı bu yana!" Hamle kıldı kâfire ol nâ mudâr,
Kırdı kimin, kimin etti târümâr!

Sonra ol Medine'ye ben gideyim,
Ömrüm oldukça ben ziyaret ideyim! Kaçıp kal'a içine girdi kâfir,
Ki kal'a kapusın berkitti kâfir.

Binip ata çünkü üç gün gitti ol,
Mesihîyye kal'asına yitti ol! Kayserin bir kızı var idi hemân,
Seyyid'e âşık olur bil o zamân.

Hisar önünde Kayser otururdu,
Çevresinde kamu beyler dururdu. Seyyid on gün kal'ayı itti hisâr,
Gör nice endişe oldu kâmkâr.

Hem üç gez hâra vurdu Seyd-i Battal,
Bin beş yüz kâfire çağırdı dahâl. Alıp bir ulu taş, bak tedbirine,
Takıp İshak Nebi'nin kemendine!

"Kanı ittî benimle ahd ü peyman,
Kim olma diyü bu İslâm'a düşman Attı burca, eyledi burou harâb,
Hem nice kâfir helâk itti o şâb.

Hem nice kal'ayı itti târümâr,
Ol gün ider ol işi ol nâ mudâr. Çok uyudun şimdi kâfirler gelir,
Korkum oldur ki sana ziyân kılur!

Yıktı kal'a burcunu hem itti hâş,
Kayser âciz kaldı gözden döktü yaş! Evvel al bu kal'ayı sonra beni,
Kayser'in kızıyam severim seni!

Taşı urmadan yoruldu ol Gazi,
Hemen abdest alıp kıldı namazı.

Hem dinine girmişem ey nâ mudâr,
Taşı attı Seyyid'e çün ol nigâr!

Öğle namazın kılıp ol âli şâb,
Hem biraz anda yata kim, ide hâb.

Şöyle takdir eylemiş kim ol Çalab
Seyyid'in fevtine oldu ol sebep!

Didi: "Bu kal'ayı sonra serâser,
Yıkıp burcun idem yirle beraber.

Yel götürdü çünkü ol taşı o dem,
Seyyid'in sinesine dokundu hem

Çün uyudu geldi ol Kayser kız
Gördü burçtan Seyyidi, işit sözü!

Bir gezin itti hareket pehlivân
Cân-ı pâk'ın verdi Mevlâya hemân!

Didi: "Ey mâşuk-ı Sultanım benim,
Yol üstünde yatur ol cânım benim!

Çünkü din yolunda cân etti fedâ,
Bî-nihâye rahmet itsin ol Hudâ!

Şimdi Sercâil gelir, anı görür,
"Uykuda ol pehlivanı çün görür.

Meskeni hem Cennet-i âlâ ola,
Daimâ hem sâye-i Mevlâ bula!

"Şimdi çağırısam işidir halk tamam,
"Hem beni rüsvay iderler hâs u âm!"

Böyledir çün kim bu Fân-ı bî-vefâ,
Bâkî kalmaz kimseye olmaz vefâ.

Aldı bir taş eline ol kız hemân
Yazdı ol taş a ki: "Ey Şîr-i Cihân!

ŞİİR

Ey dirîgâ varmaya hiç bî-vefâ mânâ gibi,
Var mıdır gaddar-ı kübrâ, bu denî dünyâ gibi.

Her kime râğbet iderse sonra ider pâyimâl,
Her kimi izzet iderse izzeti, ehvâ gibi!

Bir tarîk itmiş cihanı kim müzeyyen âl-saray,
Ol tarîk üstüne kurmuş varını Dârâ gibi!

Hem halâs olmaz elinden vermeyince cânını,
Cümlesi olmuş esiri, bî-akıl şeydâ gibi!

Yâhud ol seyyare benzer dil cibâlin seyredir,
Cübbe-i Mevlâ elinden Anter-i Eşka gibi!

"Küll-i şey'in hâlikun" illâ ki Hayyûn Lâ yemût,
Bâkî kalmaz olsa bin İskender ü Kistrâ gibi!

Çünkü bildin bî-vefâdır râhi olma râhına
Olmaya hiç vefâ, sevdâda bir sevdâ gibi.

Yine râviden rivâyet ideyim,
Tâ... ki bu sözü nihâyet ideyim!

Çünkü kız gördü ki hiç uyanmadı
Canı, Hakka teslim etti sanmadı!

Geldi babasına, didi, ol nigâr,
Kim yatur Seyyid-i Battal kâ mukâr.

- Bana destûr vir ki ana varayım,
Başını kesip sana getireyim!

Dedi Kayser: " Ol bir Ayyardır yakîn,
Ol, didi, gör ki (ben) n'eyleyim hemîn?

Vardı Seyyid yanına ol rûy-ı mâh,
Gördü canın teslim etmiş... Etti ah!

Didi: "Yarabbi bu dünyada nasîb,
İtmedin bari it ukbâda nasîb.

Düşül Seyyid üstüne hem ol dahi,
Canı Hakka teslim etti ey ahî!

Katı oldu tufan bâ emr-i Vedûd,
Hem belûrsüz oldu ol iki vücud!

Bilmediler hem nice oldu o dem
Kaçtı Kayser, gitti İslâmbol'a hem!

Bil meğer kim Seyyid'in oğlanları,
Gelmiş imdâda, gör imdi onları?

Altı bin kişi bilesince hemân,
Seyyid'i bulamadı anlar ayân!

Dimişti: Oğlanlarına siz beni,
Çün cihanda sanmanız her giz ganî!

Ol gece kal'a içine girdiler,
Seyyidi çün vâkıdâ gördüler!

Bir Burak'a binmiş ol başında taç,
Hulle giymiş kim safi atlas, dibaç!

Hem şehitler ile olurlar revan,
Geldi çün evlâtları buldu ayân!

Hakka vâsıl olmuşam olun âgâh,
Himmetimi eyledim size penâh!

Râh-ı dinde siz dahı edîn gazâ,
Hiç riyâ itmen, hemân isten rızâ!

Mekke'ye, Medine'ye hem armağan
Gönderin nefse muti olman hemân!

Hem yetim olanlara hizmet idin,
Hem zayıf olanlara hürmet idin!

Meşveretsiz işlemen siz bir işi,
Sonra pişman olup itmen teşviş!

İsten Allah'dan hidâyet dâimâ,
Tâ ide size inâyet dâimâ!

Zâlim olanlara izzet itmeniz,
Hayri ihsân itmeği terk itmeniz!

Bu fenâ dünyâyâ mağrûr olmanız,
Zikr-i tâat itmeden dûr olmanız.

Tâ ki size olmaya yarın itâb!
Bunu didi geçti, gitti ey hü bâb!

İrte oldu, kalkuban ağlaşdılar,
Birbiriyle bu işi söylediler!

Geldi bunlar Melâtıyye'ye ayân,
İttiler bunu Halife'ye boyân!

Ağladı hem ol Halife, tuttu yas,
Yas tutan Rûm ehli anda bî-kıyâs!

Yidi iklim'e bil imdi bu peyâm,
Rûhuna Fâtiha oku iy imân!

Siz dahı eylen duâlar, Fâtiha
Rûh-ı pâki içün okun Fâtiha.

680 - 685. - Emzâretâr'ın hukukı marbûsî kî'î'î

250 - 255. - Abbâsî hâkîkî

Kıbrıs - AB

Kahraman Aslısoy'un geliri -

Yapısal

1 - Mottâ

Bahar

Kahraman 14

Destanının

Yığılması

Okunmuş

202

AHMET KABAKLI

Vasîyet (Görz-Batı)

ZİKR-İ NAZM-İ BEKAİ (Rahmetullahi Aleyh)

Tamâm oldu bu nazm Elhemdülillâh, Dahî hem vâlideyne rahmet eyle,
Hitam buldu, hidâyet kıldı Allah! Ehibbâ alrabâyâ izzet eyle!

Nasîh u nusrâlar

Kat

Bu oldu kılm sebep yârenler ile
İderdik sohbeti yârenler ile!

Husûsâ ehl-i Darây'n'de ilâhî, Bîbirîyle ceddî künümün.
Zaff ü bî-nevâ bendegâhî,

İstevsel

Okuduk çok Gaza-yı Mustâfa'yı,
Dahî Ceng-i Alîyyül Murtaza'yı.

Kamunun mağfîret eyle günâhın, Bir destanın enlîlîk
Kamuya vir behîşt içinde Câhîlî?

1000 } Bucegîngâh

İhâta îde dînyâyı penâhî,
Gör andan necedür hükm-i ilâhî!

Tamâm oldu bu nazmında tevârîh,
Bekâî söylesin Han'a dü tarih!

gelen müslüman
tar Hîrîshyâh

Tamâm olur mu bu nazmın, ol gün ey
Nazar iderse göz uciyle hünkâr yâr

Nice ki Seydî Gazi tarih olsun,
Hemân nazmın mecâzî târîh olsun!

Savâsî hadî

Savâsî

Vezîr-i Uzma Pâşa sadr-ı âlî,
Mehemmed Pâşa namî kadîr-ı âlî.

Tamâm oldu kitâb Elhamdülillâh,
İnâyet eyleye bizlere Allah!

Battal Gazi
İstevsel
Battal Gazi
İstevsel
Battal Gazi
İstevsel

İlâhî bu kulun isyânın affet,
Zünüb u kasd-ı isyânını affet.

Okuyânı, dinleyenî, yâzanı, yâ düzenî
Rahmetinle yarlıgagıl cûmlesini yâ Gânî!

Bekâî
İstevsel
Bekâî
İstevsel

Dânişmend-Nâme

Battal Gazi Destanı bölümünde açıkladığımız gibi, Dânişmend-nâme o destanın tam bir devamı ve benzeri gibidir. Ayrıca, Seyyid Battal Gazi için sıraladığımız sıfatlar, huylar, eylemler, karakter ölçüleri tipatıp Melik Dânişmend Ahmet Gazi'de de mevcuttur.

Destanın konusunu teşkil eden menkıbelerde de hemen çok yakınlıklar, paraleller göze çarpar.

Ancak, bir fark düşünürsek, o da şudur: Battal Gazi'deki Anadolu'yu kuşatan Türk-Bizans, İslâm-Hristiyan mücadelesi, daha çok İstanbul etrafında, Rumlarla savaş hâllerinde halkalamır. Dânişmend-nâme'de ise mücadelenin coğrafi çevresi Kuzey Batı Anadolu ve Trabzon'dur. Savaşlar ise, daha çok Müslüman Türklerle Gürcüler, Ermeniler arasında geçer. Rum ve Bizanslılarla çatışma ve ilişkiler, elbet Dânişmend-nâme'de de mevcuttur ama Battal Gazi ve Sarı-Saltuk'taki gibi değildir.

Bunun sebebi, Dânişmend-nâme'nin çıkmış bulunduğu kahramanlık çevresinin, daha çok Malatya, Sivas, Amasya, Tokat, Niksar, Çorum, Osmaniye dolayları da olmasıdır. Bilindiği gibi:

Bu destanın kahramanı Melik Ahmed Gazi, aynı zamanda, Kızılırmak-Yeşilırmak çevresine hükmeden, Pontus Rumları ve Gürcülerle devamlı savaşlar yapan yiğit Türk hükümdarıdır. Dânişmend Ahmed Gazi, Büyük Selçuklu Sultanı Melik

Türkîlî Celâliyyâ
2
Kurşaklıca

Muhammed

5065

Battal

Battâl, Türkler arasında Battâl Gaazî, Seyyid Battâl veya Seyyid Battâl Gaazî adlarıyla ün yapan; VIII. yüzyılda Emevî'ler tarafından Bizansla açılan savaşlarda yapmış olduğu kahramanlıklarla tanınan bir Arap kumandanıdır. Arap ve Türklerin dîni-destânî eserlerinin başlıca kahramanıdır. Târîhî kişiliğini kısaca inceleyecek olursak adının Abdullah lakabının da Battâl "kahraman" olduğu anlaşılır. Kaynaklar onun hakkında çeşitli bilgiler veriyor, hatta ölüm târihini bile belirliyorlar. Bütün söylenenleri göz önüne alarak Abdullah Battâl'ın 98/717-122/740 yıllarında Bizans seferlerinde bulunduğunu ve 122/740'da da A fyonkarahisar yakınlarında Akroinon'da yapılar savaşta öldüğünü söyleyebiliriz. İbn Kesîr'in verdiği bir bilgiye göre Battâl, Abdülmelik b. Mervân tarafından (65/685-86/705) Misis şehrine vâli tâyn edilmişti. Diğer bir bilgiye göre de Battâl şehîd olduğu yıl içinde hacca gitmiştir. Gerçek kişiliği hakkında bildiklerimiz bunlardır. Bunun dışında bizce onun menkabeleşmiş kişiliği önemlidir. Bu menkabevî kişiliği ve çevresinde örülen efsânevî hikâyeler yine Arap târihçileri tarafından anlatılmaktadır. Bu anlatımlar genellikle *Taberî Târîhi*, İbn Arabî gibi kaynaklardadır. Bu kaynaklarda anlatılanlar Battâl'ın Araplar'ın İstanbul'u kuşatma sırasında gösterdiği kahramanlıklar dolayısıyla oynadığı rolüdür: Mesleme'nin İstanbul'u kuşatması sırasında ki bu yedi yıl sürmüştür-Mesleme, Ayasofya Kilisesi'nin içine bir kez girme şartı ile kuşatmayı kaldıracığına dair söz verir. Zira gelirken İstanbul'a girmeden dönmeyeceğine and içmiştir. Böylelikle sözü yerine gelmiş olacaktır. Kayser bunu kabul edince, Mesleme, Battâl'ı da yanına alarak onu ka-

le kapısında bırakır, kendi şehri dolaşır. Ayasofya'dan bir haç alır, sonra Arap orduları gemilerle İstanbul'dan ayrılır.

Osmanlı târihlerinde ise sâdece Battâl'ın menkabevî kişiliği ile karşılaşırız. Arap târihlerinde geçen menkabevî olaylar Osmanlı kaynaklarında da aynen geçer. *Taberî Târîhi*'nin Türkçe tercümesinde ayrıca Osmanlı çevirmenlerinin eklediği olaylar da bulunmaktadır. Müneccimbaşı 113 yıl olaylarını İbn Kesîr'deki gibi vermektedir. *Künh ul-Ahbâr*, *Muri't-Tevârîh*, Abdülazîz Efendi'de Battâl'la ilgili bilgiler verilmiş, sonra menkabevî kişiliğine geçilmiştir. Evliyâ Çelebi'deki rivâyetleri ise az çok değişikliklerle taş baskısı Battâl romanında buluruz. Kız Kulesi'nin Kral Kanatur tarafından, kızını Battâl'dan korumak amacıyla yaptırılması gibi, Battâl'la Hârûn Reşîd'in aynı devirde birlikte İstanbul'u kuşatmaları olaylarına ise Evliyâ Çelebi'de ve Taberî'nin Türkçe çevirisinde rastlanır. Oysa, Hârûn Reşîd 170/786 - 193/809 yılları arasında hükümrân olmuştur. Evliyâ Çelebi üstelik bu olayı 245'te olmuş gibi gösterir.

Battâl ve başından geçen olaylar sonunda edebî eserlere konu olmuştur. Bunlar Arapça *Zilhimme romanı* ve Türkçe *Battâl-nâme*'dir.

Zilhimme'nin romanında Battâl, eserin 2. kısmında görülmektedir. Battâl, bu romanda IX. yüzyılda Malatya emîrleri devrinde yaşamış gibi gösterilmiştir. Romanın bitiş kısmındaki ek kısımda ise olaylar Anadolu Selçuklu hükümdarlığının başlangıcına kadar getirilmiştir. Fakat asıl konu birbuçuk yüzyıllık bir devrede geçmektedir. Yâni Emevî halifesi I. Mervân (684-685)'dan Abbâsî halifesi Vâsık (842-847) zamanına kadar.

içine alır. M. Canard, Battâl romanındaki olayları *Byzantion*'ün 10. ve 12. ciltlerinde ortaya koymuştur.

Türkçe Battal versiyonuna gelince, mensur ve manzum olarak yazılmıştır. En eskisi mensur olanıdır. Eldaki eser Zihhimme'nin eseri ile karşılaştırıldığında bunun tercüme olmadığı görülür. Eldaki destân bir Türk destânı olmadığına, göre bu eserin bir başka Arapça eserden alınmış olması gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ama bugün için bu Arapça eser ortada yoktur. Diğer bir düşünce tarzı da XII. yüzyıl Malatya'sında Zihhimme benzeri Arap romanları örnek alınarak yeni bir Battâl-nâme yazılmış olabilir. Bu bölge aslında Dânişmendî'lerin bölgesidir. Dânişmend Gaazinin, Battâl soyundan gösterilmesi de bu iki menkabenin birbirlerini izleyen iki destân olduğunu gösteriyor.

Battâl'ın bu Türkçe telif veya çeviri menâkıbında IX. yüzyılda Malatya yöresindeki Arap-Bizans savaşları anlatılmaktadır. Eserde Malatya Emîri Ömer, Abbâsî halifelerinden Me'mûn ve Mu'tasım'ın isimleri açıkça verilmektedir. Bu kişi-

lerin IX. yüzyılda yaşadığını biliyoruz. Bu versiyonda bir İstanbul kuşatması, Battâl'ın bir Hindistan seferi, orada devlerle karşılaşması, Mağrib'e geçişi, Ra'd Cazû ile savaşması ve dîn düşmanı Okba kadî ile olan savaşları anlatılmaktadır.

Manzum *Battâl-nâme*'ye gelince, Dârendeli Bekaaf (ö.1220/1785)'nin III. Mustafa zamanında yazmış olduğu versiyonudur. Silâhtâr Mehmed Paşa'ya sunulmak üzere 1183/1769'da yazılmıştır. 6600 beyittir. Şimdilik bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, TY. 88 numarada kayıtlı, bir nüshası da Dehri Dilçin kitapları arasında bulunmaktadır.

Seyyid Battâl hikâyeleri Türkiye dışındaki Türkler arasında da çok yayılmış ve okunmuştur. Bu hikâyeler yazıldıkları mahalli şifvellerle yayımlanmıştır. *Menâkıb-ı Gazavât-ı Seyyid Battâl Gaa-zî* (Kazan, 1888) gibi.

Kaynakça: Pertev N.Boratav, "Battal", I,II (İstanbul, 1943), s.344-51, M.Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul, 1981), s.264-58; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi* I.cilt, (Ankara, 1978), s.127. Bu yazı Pertev N.Boratav'ın Battâl yazısına dayanmaktadır.

DESTÂNİ HİKAYELERİ

Battal-nâme'den

İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi TY.6953. Tahrîben XVI. yüzyılda istinsah edilmiştir.

a- Seyyid'in Meydan Okuması

(104b-107b)

... Seyyid çağırdı, er diledi meydâna. Kimsenün zehresi olmadı kim meydâna gire. Ayrıtk kimse meydâna girmediğin Seyyid Hazreti bildi. Atından aşağı indi. Kolanın muhkem berkitdi, girtü bindi. Tığ-ı Dahhâkı çeküp sağ kola hamle eyledi. Yitmiş seksen kişi öldürdi. Birisi Seyyid'ün önüne durmadı. Yine meydân yirine geldi, çağırdı kim: "İy âşiler dîn düşmanları meydâna gelsenüzel" dedi. Bu yana Kayser kaladı. Çağırdı kim: "N'oldunuz? Ortağınızda bir er yok durur kim işbu nâbekâra cevâb viremiyecek yüzü suyu yirine getüre" diye yorurken ezincânib karşudan toz oynadı, gün yüzü tutuldu. Toz içinden yüz bin alay, yüz bin alem çıka geldi. İsmâil-i Semerkandî irdi. Sünnîler karşı vardılar. Muâ-naka kıldılar. Halifeyi sordılar. İsmâil eyitdi: "Uş ırışdı" dedi. Anun ardınca elli bin kişiyle Hüsvê Şâh-ı Şîrvân geldi. Sâf bağladı, durdılar. Anun ardınca Minucehr Kelânî çıkageldi. Otuz bin erile sâf bağladılar. Durdi, anun ardınca altı bin kişiyle Beturânî Hindî çıkageldi. Ne lossavı dirâz idelüm. Tulp tulp müslümânlar geldi-

Kayser'e kendüleri uralar. Ezincânib bu taraftan Kayser teferrüc iderdi. Nâgâh bir acâib toz belürdi. Toz içinden halifenün alemi peydâ oldu. Ve Resûlullâh'ın alemi Ahmedî ve Muhammedî peydâ oldu. Bir ak fil-i Mengelûs üzerine taht bağlamışlardı. Üstünde çetr-i humâyûn yeşil atlasdan dutulmuş kubbe içinde halife-i rûy-ı zemîn oturmuşdu. Binbeşyüz müftî ve müderris sağında ve solunda. Yıdiyüz câñ hâfız-ı Kelâmullâh hoş-âvâzile okurdu. Dört yüz muğî ve münevvir âşikaane ez-derûnî dil u cân birle eydürlerdi, Lâ-ilâhe illâllâh Muhammed er-resûlullâh dirlerdi. Dört bin filân bin filân göm gök demür geyüp hâss er sağ yanca yayalar kabzasın dutup oklar gezleyüp yörürlerdi. Dört bin er solunda gürzler getirürlerdi. Dört bin kişi akabince ağır bozdoğanlar getirürlerdi. Bu azameile halife nikaab yüzünde oturmuşdu. Üçyüz altmış fil çünkî ardınca yörürlerdi, binyidiyüz altun eyerli Bedvî ve Arabî atlar önince yedülürdi. Bu cebeyle çıkageldiler. Emîr Ömer ve gaaşiler karşı vardılar. Piyâde çün gâzlediler. Yüz vire urdılar. Halife dükelin nüvâhi

kıldı. Çünkü Kayser bunu gördü. Kanı kudurdu. Gevdesine diltreme düşti. Dahı sırtına duttı. Ezincânib bu yana Seyyid dahı meydan içinde at başın çeküp teferüc iderdi. Halife dahı tahtından ol kenâr-ı leşkerin teferüc iderken gözi Seyyid'e dokundu. Eydür: "Şol meydan ortasında duran kimdür?" dildi. Eytdiler: "Yâ emîr el-müminîn! Bir cins yığıldır; ne erlikler idüpdür. Hiç kimse mukaabil olmaz. Bizüm leşkerümüzi ol dayadı. Yohsa Kayser bizüm kökümüzi keserdi ve kulümüz göğe savururdu. Ammâ hüdâvend kadd'ü kaameti yâl ü bâli, söz kelecisi, yüzi, gözi, kaşları ve dişleri ve dırışı ve oturışı, vurmaşı ve tutması dükelisi ana benzer. Ammâ Battâl ağıdı, bu siyâhdur" dildiler. "Şol bindüğü at dahı Aşkar'a benzer. Ammâ ol saruydu, bu karadur" dildiler. "Şol karşığı dağdan iner, erlikler gösterür kim hezâran Rüstem-i destânlar gerekdür kim bunun erliğün kıla. Gice olıcak yine ol dağa gider" dildiler. Çünkü halife bu sözleri işitti. El götürdü. Seyyid'e duâ kıldı. Sünnîlerden bir sünnî seçlirdüp Seyyid'e geldi. Eydür: "İy gaaziler serveri, Halife senün için duâ kıldı" dildi. Seyyid bunu işidicek atından sıçradı, aşağı indi. Halîfeye karşı yüz yire urdı. Yine atına bindi. Bir müddet silâhşorluk gösterdi, yılmış iki lû'b ile. Tarafeynden mütehayyır kaldı, hayrân oldılar. Seyyidün yârenleri Halîfeye eytdiler: "Şâh-ı âlem işbu hünnerleri kim gösterür kamusi Battâl'dur. İllâkim bu siyâhdur." Halife eytdi: "Hak Teâlâ kaadirdür. Her kimi kim dilerse Battâl sûretinde viribir kim İslâm'a meded yitşe. Seyyid meydan içinde dururken yüzü Kayser'e döndi, er diledi. Kayser leşkerinde bir er vardı. Kerken Lavî dirlerdi. Seyyide berâber geldi, Sünnü havâle kıldı. Seyyid anun süngüsün men' eyledi. Geldi kim kuşağından duttı ve atından kapdı. Başınun üstüne çevürdü, yire urdı. Cân cehenneme ismarladı. Anun ardınca Keşernek Keşmirî dirlerdi. Anı da elma gibi atından kapdı. İki elin bağladı. Sünnîlerden yana viribidi. Anun ardınca Kaarûnî Şmânî gördi. Anı dahı yıkdı, bağladı, alem dibine viribidi. Sünnîlerden tekâmîr âvâzı yidinci kat göğe ırışdı. Ol gün yidi adı belli pehlivânı birer dürlü hünnerle yıkdı, bağladı, Sünnîler'e gönderdi. Andan sonra yılmış seksen benâm sanı anı bellü mürteddi, birer darb [ile] helâk eyledi. Ayruk meydâne kimse girmedi. Seyyid atından indi. Üç yirden kolanın berkltdi. Sıçradı atına bindi. Tığ-i dâhhâki eline aldı. Bir na'ra urdı kim yirler sarsıldı. Kendözin Kayser'ün leşkerine urdı. Kalbi kalbe bırakdı. Saf safa urdı. Her yire kim uğradı, tâtümâr kıldı. Âdem kanı seyl gibi akdı. Çünkü ahşam ırdı. Yine çeriden çıkı. Dağa yürüyüvirdi. Halife Seyyid'ün ardınca duâlar kıldı. Bu yana Kayser çerisine katı korku düşdi. İki leşker geldiler. Yırtı yirine kondılar. Yaraklar itdiler. Emîr Ömer eytdi: "Yârenleri! Şol yığıldün ardınca varun. Ol kim benüm katuma getüresiz. Benüm gönüm söyle tanuklık

virür kim Battâl'dur. Kendüyl nikaat ile gizlernişdür." dildi. Serverler bindiler. Dağı ve taşı aradılar. Bulamadılar ve leşkere geldiler. Ezincânib Seyyid dağın doruğına geldi. Âbdest aldı, namâz kıldı. Ahşam ve yatsu namâzın kıldı. Bir tenhâ yirde atın ve donın ve yarağın ve sünsün kodı. Dağdan aşağı indi. Kayser'ün leşkerine geldi. Çünkü Kayser'ün bârgâhına geldi. Gördi kim taht üstünde oturur. Kayser, pâdişâhlar altın ve gümüş kürsiler üstünde otururlar. Siyâset kurulmuş, Ahmed-i Taran ve Mımlân'ı getürmüşler, elleri bağlu siyâsete dururlar. Kayser dilemiş kim bunları öldüre. Komarnışlar kim: "Eğer sen bunları öldürürsen yidi ulu beğlerümüz Muhammediler elinde esirlerdür, anlar dahı anları öldürür." dimişler. Kayser söze gelmiş, eydür: "Aceb bu gün şol dağdan inen ne yığıldır ola? Bize şunun gibi işler işledi. Mestih'ün yüzü suyun yire dökdi. Ben sevünürdüm ki Battâl öldi diyü, bu hod Battâl'dan beş beter oldu" dildi. Oturanlar eytdiler: "Bilmeztiiz, şol dağdan iner yine şol dağa gider" dildiler. Kayser eydür: "Aceb nice bilür kim ol ne kışıldır?" dildi. Seyyid ilerü vardı. Eydür: "Şâhâ! Bu iki kişiler anı bilürler. Ger buyurursanuz bën bunlara işkence ideyin, varayın" dildi. Kayser eytdi: "Eyü söyledün al bir yire ilet, söyledeydün ola mı?" dildi. Seyyid aldı, bunları taşra çıkardı. İkisünün dahı ellerin çözdi. Ahmed-i Târân eytdi: "Berl yüzüme bak." Çünkü Ahmed-i Târân nazar eyledi, bildi kim Seyyid'dür. Âh eyledi. Eytdi: "İy pehlivân kandasız?" diyü aklı başından gıtdi. Seyyid, Ahmed'ün yüzüne su sepdı. Gıru aklı başına geldi. Gözin açdı, eydür: "İy pehlivân bu gördüğüm düş midür veya uyanıklık midür?" dildi. Seyyid eytdi: "Aklum divşür kim benüm Seyyid Battâl Gaaî, ol dağdan inüp hünnerler gösteren" dildi. Hemân-dem Ahmed, Seyyid'ün ayağına düşdi. Seyyid Ahmed'i bağrına basdı. Görşdiler. Mımlân eydür: "Bu ne yığıldır kim bunun gibi eyülükler eyledün". Ahmed eytdi: "Bizüm ol serverümüz, sultânımız Seyyid Battâl Gaaî budur" dildi. Dahı gelüp Seyyid'ün ayağına düşdi. Seyyid dahı öpdı, koçdı. Tiz iki at getürdi, bunlara virdi. Eytdi: "Din varun imdi siz yârenlere benüm selâmumı değürün. İnşâallâh kim ırte ben dahı meydâna girem, kendümü ayân kılam. Hele şimdi siz varun" diyüp gönderdi. Bunlar şâd u hurrem Sünnîler'e geldiler. Râst halife katına geldiler. Gördiler kim ne kadar ulu pâdişâhlar varsa mecmû'î halife kalında otururlardı. Seyyid'ün hikâyetin söylerdi. Bir kişi Ahmed'i görüp geldi. Halife'ye muştuladı. Eytdi. Ahmed-i Târân ve Mımlân, halife katına vardılar. Yüz urdılar. Eytdi: "Yâ emîr el-mü'minîn! Müjdegân ve beşâret olsun kim ol dağdan inüp pehlivânlık idüp kâfirler kıran yigit serverümüz Seyyid Battâl Gaaî yemiş ve hem bizi dahı halâs kıldı." İnşâallâh ırte meydâna varam, kendümü ayân kılam" dildi.

kıldı. Çünkü Kayser bunu gördü. Kanı kudurdu. Geydesine diltreme düştü. Dahı sıtma dutdu. Ezincânib bu yana Seyyid dahı meydan içinde at başın çeküp tefer-rüc iderdi. Halife dahı tahtından ol kenâr-ı leşkerin te-ferrüc iderken gözl Seyyid'e dokundu. Eydür: "Şol mey-dan ortasında duran kimdür?" dıdı. Eyıldiler: "Yâ emîr el-mü'minîn! Bir cins yığıldır, ne erlikler idüpdür. Hiç kimse mukaabil olmaz. Bizüm leşkerümüzl ol dayadı. Yohsa Kayser bizüm kökümüzl keserdi ve kulümüz gö-ğe savururdu. Ammâ hüdâvend kadd u kaameti yâl u bâli, söz kelecisi, yüzl, gözl, kaşları ve dişleri ve duruş ve oturuş, vurması ve tutması dükelisi ana ben-zer. Ammâ Battâl ağıdı, bu sıyâhdur." dıdiler. "Şol binduğı at dahı Aşkar'a benzer. Ammâ ol saruydı, bu karadur." dıdiler. "Şol karşığı dağdan iner, erlikler gösterür kim hezâran Rüstem-i destânlar gerekdür kim bunun erliğin kıla. Gice olıcak yine ol dağa gider" dıdiler. Çünkü halife bu sözleri işitdi. El götürdi. Seyyid'e duâ kıldı. Sünnilerden bir sünni seğırdüp Seyyid'e gel-di. Eydür: "İy gaa'zler serveri, Halife sentün içün duâ kıldı" dıdı. Seyyid bunu işidicek atından sıçradı, aşığa indı. Halifeye karşı yüz yire urdı. Yine atına bindi. Bir müddet silâşorluk gösterdi, yitmiş iki lû'b ile. Tarafeyn den mütehayyâr kaldı, hayrân oldılar. Seyyidün yâren-leri Halifeye eyıldiler: "Şâh-ı âlem işbu hünler kim gösterür kamusı Battâl'dur. İllâkim bu sıyâhdur." Halife eyitdi: "Hak Teâlâ kaadirdür. Her kimi kim dilerse Bat-tâl süretinde viribir kim İslâm'a meded yitşe. Seyyid mey-dân içinde dururken yüzl Kayseri'e döndi, er diledi. Kayser leşkerinde bir er vardı. Kerken Lavî dirlerdi. Seyyide berâber geldi. Sünni havâle kıldı. Seyyid anun süngüsün men' eyledi. Geldi kim kuşağından dutdı ve atından kapdı. Başınun üstüne çevürdi, yire urdı. Cân cehenneme ismarladı. Anun ardınca Keşernek Keşmirî dirlerdi. Anı da elma gibi atından kapdı. İki elin bağladı. Sünnilerden yana viribıdı. Anun ardınca Kaarûnî Sinâmı gördi. Anı dahı yıkdı, bağladı, alem dibiine viribıdı. Sünnilerden tekbi'r âvâzı yildinci kat göğ'e ırışdı. Ol gün yidi adı belli pehlivânı birer dürlü hünlerle yıkdı, bağladı, Sünniler'e gönderdi. Andan sonra yitmiş seksen benâm sanı anı bellü mürtedi, birer darb [ile] helâk eyledi. Ay-ruk meydâne kimse girmedi. Seyyid atından indı. Üç ylrden kolanın berkitdi. Sıçradı atına bindi. Tığ-i dahhâ-ki eline aldı. Bir na' ra urdı kim yirler sarsıldı. Kendö-zin Kayser'un leşkerine urdı. Kalbi kalbe bırakdı. Saf sa-fa urdı. Her yire kim uğradı, târümâr kıldı. Âdem kanı seyl gibi akdı. Çünkü ahşam ırdı. Yine çeriden çıkdı. Dağa yörüylivirdi. Halife Seyyid'un ardınca duâlar kıldı. Bu yana Kayser çerisine katı korla düşdi. İki leşker gel-diler. Yırlu yirine kondılar. Yaraklar itdiler. Emîr Ömer eyitdi: "Yârenler! Şol yığıldün ardınca varun. Ol kim be-nüm katuma getüresiz. Benüm gönlüm şöyle tanuklık

virür kim Battâl'dur. Kendüyl nikaat ile glizlemişdür." dıdı. Serverler bindiler. Dağı ve taşı aradılar. Bulmadı-lar ve leşkere geldiler. Ezincânib Seyyid dağın doruğı-na geldi. Âbdest aldı, namâz kıldı. Ahşam ve yatsu na-mâzın kıldı. Bir tenhâ yırdı alın ve donın ve yarağın ve sünüsün kodı. Dağdan aşığa indı. Kayser'un leşkerine geldi. Çünkü Kayser'un bârgâhına geldi. Gördi kim taht üstünde oturur. Kayser, pâdişâhlar altın ve gümüş kürsiler üstünde otururlar. Siyâset kurulmuş, Ahmed-i Taran ve Mımlân'ı getürmişler, elleri bağılı siyâsete du-rurlar. Kayser dilemiş kim bunları öldüre. Komamışlar kim: "Eğer sen bunları öldürürsen yidi ulu beğlerümüz Muhammediler elinde esirlerdür, anlar dahı anları öl-dürür" dimişler. Kayser söze gelmiş, eydür: "Aceb bu gün şol dağdan inen ne yığıldır ola? Bize şunun gibi iş-ler işledi. Mesîh'un yüzi suyun yire dökdi. Ben sevünür-düm ki Battâl öldi diyü, bu hod Battâl'dan beş beter ol-di" dıdı. Oturanlar eyıldiler: "Bilmezüz, şol dağdan iner yine şol dağa gider" dıdiler. Kayser eydür: "Aceb nice bilür kim ol ne kişidür?" dıdı. Seyyid ilerü vardı. Eydür: "Şâhâ! Bu iki kişiler anı bilürler. Ger buyurursa-nuz ben bunlara işkence ideyin, varayım" dıdı. Kayser eyitdi: "Eyü söyledün al bir yire ilet, söyledeydün ola mı?" dıdı. Seyyid aldı, bunları taşa çıkardı. İkisünün da-hı ellerin çozdı. Ahmed-i Târân eyitdi: "Berl yüzüme bak." Çünkü Ahmed-i Târân nazar eyledi, bildi kim Seyyid'dür. Âh eyledi. Eyitdi: "İy pehlivân kandasız?" diyü aklı başından gıtdi. Seyyid, Ahmed'un yüzüne su sepdı. Gıru aklı başına geldi. Gözün açdı, eydür: "İy pehlivân bu gördüğüm düş midür veya uyanukluk mı-dur?" dıdı. Seyyid eyitdi: "Aklımı dıvşur kim benüm Seyyid Battâl Gaa'z, ol dağdan inüp hünler gösteren" dıdı. Hemân-dem Ahmed, Seyyid'un ayağına düşdi. Seyyid Ahmed'i bağrına basdı. Görişdiler. Mımlân ey-dür: "Bu ne yığıldır kim bunun gibi eyüllükler eyledün". Ahmed eyitdi: "Bizüm ol servertümüz, sultânımız Sey-yid Battâl Gaa'z budur" dıdı. Dahı gelüp Seyyid'un aya-ğına düşdi. Seyyid dahı öpdı, koçdı. Tiz iki at getürdi, bunlara virdi. Eyitdi: "Din varun imdi siz yârenlere be-nüm selâmımı değürün. İnşâallâh kim ırte ben dahı meydâna gırem, kendümi ayân kılam. Hele şimdi siz varun" diyüp gönderdi. Bunlar şâd u hurrem Sünniler'e geldiler. Râst halife katına geldiler. Gördiler kim ne ka-dar ulu pâdişâhlar varsa mecmû'ı halife katında oturur-lardı. Seyyid'un hikâyetin söylerdi. Bir kiş Ahmed'i gö-rüp geldi. Halife'ye muştuladı. Eyitdi. Ahmed-i Târân ve Mımlân, halife katına vardılar. Yüz urdılar. Eyitdi: "Yâ emîr el-mü'minîn! Müjdegân ve beşâret olsun kim ol dağdan inüp pehlivânlık idüp kâfirler kıran yığit ser-verümüz Seyyid Battâl Gaa'z yimış ve hem bizi dahı ha-lâs kıldı." İnşâallâh ırte meydâna varam, kendümi ayân kılam" dıdı.

b- Abdülvehhâb ve Battâl

(180b-192a)

Râvîler eydür: "Onıncı ayda kim Muharrem ayıydı, azîne gün haber geldi kılur: "Mûtasım Halîfe vefât iddi, oğlu Âsım'ı yirine tahta geçürdiler" diyu. Seyyid ve Emir Ömer ve ümerâlar yıldı gün yas dutdılar, andan ittîfâk şöyle kıldılar kim varalar Âsım Halîfe birle mübârek-bâd kılalar. Yarak itdiler. Şehrî Abd ul-Vehhâb'a ısmarladılar. Kendüler revâne oldılar. Gör kim n'etdiler. Ammâ Seyyid Hazretinün üç oğlu vardı. Ali, Beşîr ve Nezîr ve illâ kim nevhîz civân idi Seyyid Ali'yi bile alup gıtdi ve Beşîr'i ve Nezîr'i Abd ul-Vehhâb'a ısmarladı. Bir gün Beşîr ve Nezîr şikâre çıkdılar. Belürsüz oldılar. Niçekim istediler bulmadılar. Abd ul-Vehhâb azîm perîşân oldılar. Tiz âdem viribidiler. Bağdâd'a atası ardınca gıtdiler ola diyu. Varan âdem gelüp haber virdi kim anda varmamışlar diyu. Abd ul-Vehhâb eyıldı: "Dirîgâ, gördün mi kim niçe işe sataşdum! Seyyid oğlanların bana ısmarladı, benüm katumda yavı vardılar. İrte Seyyid gelicek ne cevâb vireyin?" didi ve çok ağladı. Eyıldı: "Tiz Rum'a âdem gönderün. Eğer haber bilirsem ben dahı varayın" diyüp defî bir câsûs saldı. Nitekim cehd itdiler. Çâre olmadı. Câsûs gene geldi. Haber şöyle virdi kim: "Hiç Rûm'da anlardan nişân yokdur. Evet şöyle söylerler kim Kayser'ün dahı oğlu belürsüz oldı dirler. Adı Tekfûr'ımsı. Her gice beğlerün oğlanları kızları belürsüz olur. Hiç bilmezem kim kanda varur. Evet şöyle hayâl iderler kim bu işleri Battâl ider dirler. Kayser'ün dahı tâkatı taak oldı" diyu câsûs böyle haber virdi. Abd ul-Vehhâb gördi kim oğlanlar bulunmaz, eydür: "Çâresî oldur kim azm-ı Rûm kılam. İnşâillâhu Teâlâ oğlanlardan bir haber bileydüm ola mı?" didi. Tiz câme mübeddel kıldı, azm-ı Rûm itdi, Seyyid Hazretinün oğlancıklarına, Nevverallâhu kabrehu. Ezincânîb çünkim Abd ul-Vehhâb Rûm'a azm eyledi, câsûs Asatur'a haber gönderdi kim "Mûtasım Halîfe öldi. Seyyid dahı Bağdâd'a vardı. Şöyle benzer kim iş bu işleri dükelisin Battâl ider ve dahı Battâl korkusundan şöyle kim Rûm'da ne kadar ruhbânlar varsa her yıl âdem başına beş batman mum vîrürlerimîş Kâbelerine" didi Asatur. Kayser bu sözleri işitdi, içine od düşti, perîşân oldı. Bir ulu beğ vardı, Akırinus dirlerdi. Ol gice anun dahı kızı gaaiib oldı. Geldi Asatur katına, ağladı. Eyıldı: "İy Melik! Şimdiki zamânda sende ulu pâdisâh olmaya. Revâ midur kim gayret yirine birağasın, bir uğru ve ayyârdan girtü kalup ana harâc vîresin?" diyüp başına toprak koyup Seyyid'den çok şikâyet eyledi. Eydür: "Bu gice benüm dahı bir lozum vardı, uğurladı" didi. Kayser anı işitdi, kendüden gıtdi. Yine tiz yıldı İklim nâmeier yazdı, perâkende eyledi. Beşyüz bin er cem' eyledi. İkiyüz bin er ile İstanbul'da kodi. Derelerin

ve depelerin perâkende berkitdi. Şâyet kim Battâl ele gire diyu. Kendüsü üçyüz bin kişiyle Mâmûreye geldi, oturdi. Ezincânîb biz geldük bu yana, Abd ul-Vehhâb hikâyetine. Günlerde bir gün Rûm'a yitşdi. Bir çeşmede âbdest aldı, namâz kıldı. Birez yaıdı, uyudu, düş gördi. Bir kara balçıkdan donlar geymiş bir puta secde ider, isti'ânet dilerdi. Seyyid gelür kim girtü ol kara balçıkdan donları çıkarurak ak donlar geyürür, gevdesin yur. Uyandı geldi, istiğfâr eyledi. İkiledin âbdest aldı, namâz kıldı. Çok ağladı, eyıldı: "İşbu gördüğüm düşden bana hayır gelmez" didi. Namâza durdı; ol demdi kim Asatur beğleri çıkageldi. Gördiler kim Abd ul-Vehhâb namâz kılur. Üstüne guluvv kıldılar. Abd ul-Vehhâb dahı namâzdan fâriğ olmışıdı. Tiz yirinden duru gelüp eline kılıç aldı. Nıkata-yı Freng dirlerdi, ilerü yörirdi, eydür: "İy Battâl! Bu fîtneler kim iderdün yâni yanına mı kala sandun? Kanı andun? Rum'a gelmeyecek idün? Uş şimdî sentün başını keseyin" diyüp ilerü yörüdi. Abd ul-Vehhâb ol lâine bir kılıç urdı, iki pâre eyledi. Asatur buyurdi, tîr-bârân itdiler. Abd ul-Vehhâb yaraksuz bulundu. Haylı zahm urdılar, zebûn kılup tutdılar, bağladılar, alup Kayser katına geldiler. Kayser gördi kim bir ak sakallu pîrdür. Asatur eydür: "Hey ne kişistün?" didi. Bu dahı eyıldı: "Ben ol pîrüm kim Muhammed Mustafâ'nun yızın gördüm ve ömrüm üçyüz yıla ırışdı. Yitmiş kez hacc eyledüm. Bin iki yitiz kere gazâyâ girdüm. Eğer dilersem öldür ve eğer dilersem koyılır. Şimdi bana ölüm şekerden yiğrekdür" didi. Çün Asatur bu sözleri işitdi, vezîrlerne eyıldı: "Niçe idelüm?" didi. Vezîrlere eyıldı: "Şâh-ı âleml Gel bunı öldürme, hös dutalum; ola kim dînümüze gire. Eğer bu bizüm dînümüze girecek olursa şöyle bil kim bizüm dînümüz revnak dutar. Anlar kim Mesih'i terk itdiler, Muhammed dînine girdiler, yine dönerler Mesih'e yüz dutarlar. Ve hem Battâl'un dahı varlığı budur. Vakit kim bu olmaya Battâl'un elinden nesne gelmez" didiler. Kayser buyurdi Abd ul-Vehhâb'ı İstanbul'a gönderdiler. Ve buyurdi kim kızına mektûb yazdılar. "Ha göreyin seni, Abd ul-Vehhâb'ı hös dut, ola kim dîninden çıkarup kendü dînine koyasın" diyu mektûb gönderdiler. Abd ul-Vehhâb kaçan kim İstanbul'a geldi, bir hös sarâyâ kondurdılar. Nîmetler getirüp yimeğe meşguul oldılar. Ammâ Kayser'ün bir kızı vardı. Adına Hümeng eydürleridi. Gaayetde hüblardan idi ve dahı kendü zamânında ana benzer kız dahı yoğıdı. Mektûb kim atasından yitşdi, okıyup mefhûmun bildi. Bir gice dün buçuğında kendüyi dürlü ârâyışle zeyn idüp Abd ul-Vehhâb'un katına geldi. Selâm virdi, eydür: "Nitesin pîr ve ger ahvâl-ı âlem şöyledür, gâh hös ve gâh nâ-hös nîmek gerek? Sende birer dîr?"

murâd olan bir safâ ve zevkdur; bâkîsi abesdür" dedi. Ve şarâb [ve] nuki bile getürmüştü. Bir kadeh şarâb getürüp doldurup Abd ul-Vehhâb'a sunuvırdı. Eytildi: "İy pîr-i mübârek, mel işbunı nûş kul, gönünü hoş kul. Kendüni âlem-i ferağatde dut kim âlem kimseye bâkî kalmaz. Benüm bigi mahbûbe birle zevk idesin. Habs içinde bî-murâd kalma" dedi. Meclis âletin getürdi, Abd ul-Vehhâb'a karşı gûyendelik kıldı. Ve kız kendü boynın ve kulağın açdı, şiveler itdi, bir kaç kadeh içüp mest oldu. Dizi üstüne gelüp Abd ul-Vehhâb'un boynına elin saldı. Yüzün yüzine sürdi. Eytildi: "İşbu kadehl benüm elümden içgil, lûtfını kahra satmagıl" dedi. Kız dahı azîm hûblardan idî. Şolkadar şiveler kıldı. kim Abd ul-Vehhâb elden vardı. Niçe kim cehd itdi, gönlin virmeye, çâre idemedi, tapmalu oldu. Vardı, aşk okına sine-sin siper virdi. Mahabbet oku geldi, dokandı, içeri geçdi. Ammâ şabr eyledi. Filcümle kırk gece geldi. Bunun gibi sihirler işledi. Abd ul-Vehhâb bıkılış kendüden gitdi. Kendüyl aşk divânesi kıldı. Evet, sabr iderdi, dembe-dem akli başına gelürdi. Sabr suyn aşk odı üzerine dökerdi. Asatur günlerde bir gün İstanbul'a geldi. Kızını katına okıdı. Eytildi: "Cığır güşem, nice itdün?" Kız eytildi: "Çâre idüp döndüremedüm" dedi. Hemân demi Kayser buyurdi. Vardılar Abd ul-Vehhâb'ı bağladılar. Keşân-ber-keşân Kayser katına getürdiler. Siyâsete getürüp gözün bağladılar. Kayser eytildi: "Benüm dîñüme gir. Yohsa seni öldürürem. Evvel dahı dîñüme gire diyü, öldürmedüm. Çünkü Mesîh'un kul olmaz, boynın urun" dedi. Cellâd kılıç çeküp Abd ul-Vehhâb'un üstüne yörüdiler. Ol dem içinde luz kapudan içeri girdi. Abd ul-Vehhâb'a şefâat eyledi. Dilek eyledi. Aldı sarâyına itledi. Eytildi: "Yâ Abd ul-Vehhâb! Ölümünden dirillik yigdü. Hâssa kim benüm gibi mahbûbı bağruna basasın, bâkî ömrümüzi böyle geçirevüz" diyüp şolkadar serzenişler ve lûtuflar eyledi kim Abd ul-Vehhâb kendüden gıtdi. Kendü gönli içinde eytildi: "Bârî gönümde dîñüm muhkem ve dilümle ki ikrâr ideyin, bunları aldayayın. Bunun gibi mahbûbı bağruma çekeyin. Eğer ikrâr itmeyecek olursam halâkat hod öldürürler. Ölümünden hod dirillik yigdü ve hem mahbûbe koçmak vardır" dedi. İşbu ilkir üzere gönlin şefâate berkitdi, diliyle ikrâr itdi. "Yâ Nigâr... sen didüğün olsun" dedi, "sentün hükümün benüm başum üzerine olsun" dedi, "emrüne mufi ve münkaadem" dedi. Kız anı işitdi. Şâd oldu. Kolin Abd ul-Vehhâb'un boynına virdi. Bir kaç şeftâli divşürdi. Bir kadeh şarâb dahı sunuvırdi. Miskün Abd ul-Vehhâb eline aldı. İki bir dime-di nûş kıldı. Kendüyl bî-hûş kıldı. Hemânkim şarâbı içdi, Kayser muştuladılar kim dîñinden döndi diyü. Ol kâfir sevündi, seğırti. Abd ul-Vehhâb katına geldi. Ol dahı bir kadeh şarâb sunuvırdi, anı dahı içdi. Şâdlığıla bir kadeh kız ve bir kadeh Kayser vırur. Abd ul-Vehhâb'un kellesi germ oldu. Kendüyl yavı kıldı. Tiz Kayser buyurdi. Şehri donatdı. Şâdlıklar itdiler. Temâmet-i meşheri gezdürdiler. Ziyâret eylediler. Âb-ı mâ'mûre suyu içdiler. Fânîne nîlan gezdürdiler. Râsma berrus

geydürdiler. Beline zunnâr bağladılar. Put öninde secde itdurdiler. Donuz etin yidurdiler. Andan Kayser katına getürdiler. Kayser karşı vardı. Üstüne nîsâr saçdılar. Ne kadar kim donlar geyürdi, çıkarup Abd ul-Vehhâb'a geyürdi. Tiz ruhbânlarâ haber oldu. Gelüp Humen keşiş Abd ul-Vehhâb'a nikâh kıldı. Andan sonra Kayser bir kul ve bir karavaş ve dört pâre meşher ve otuz üç pâre kale ve bî-nihâyet mâl Abd ul-Vehhâb'a virdi. Ve yidi gün düğünler toylar kılup bunları gerdeğe iletdiler. Abd ul-Vehhâb katı serhoş idi. Düğdi yatdı. Kız baş ucunda oturdu, kaldı. Yüzün temâşâ eyledi. Gördi Abd ul-Vehhâb'un ağızından bir küçürek ak kuş çıktı, gıtdi. Ardınca bir kara kuş geldi ağzına girdi. Hemândem ol nûrânî sûret kapkara oldu. Nûr gıtdi. Bî-revna kaldı. Abd ul-Vehhâb birezden uyandı. Durdu, oturdu, eydür: "Şarâb getürün kim mahmûr oldum" dedi. Kız şarâb getürdi. Bir kaç kadeh içdiler. Kız Abd ul-Vehhâb'a kuş hikâyetin diyüvirdi. Abd ul-Vehhâb anı işitdi. Heyâhey ağladı. Eytildi: "Ol ak kuş kim benüm ağızımdan çıktı, ol imândur. Ol kara kuş küfürdür, imân yirini aldı. Dîñ-gâ kim bunca yıllar kıldığım tâatler ve hacclar ve gazâlar ve Mustafâ'yı görmekler kamu hebâ ve mensûh oldu. Muslûmânlığım yirine küfür ve dalâlet mübeddel oldu" diyü zân zân ağladı. Kız eytildi: "Hele bu gıtdi iç bu kadehl" diyüp elin sunuvırdi. Hemândem bir terrâka kopdı. Bir kesük baş revzenden aşrağa indî. Hemân henüz kanı aka durur. Kız feryâd eyledi. Abd ul-Vehhâb eytildi: "Çağırma bir ben göreyin" dedi. Eline kılıç aldı, dama çıkıdı, dört yana bakdı ve hiç kimse görmedi. Yine aşrağa indî. Eydür: "Hiç kimse görmedüm" diyü oturdu. Yine bir gavgaa evvelkinden dahı heybetli. Yine bir âdem başı manzardan aşrağa indî. Abd ul-Vehhâb katı kakıdı. Tiz dama çıkıdı. Gırdı bir ehad bulımadı. Taaccüb kıldı. Yine aşrağa indî. Bu kez kızı bulımadı. Feryâd eyledi. Tiz Kayser'e haber oldu, geldi. Ol fâze başları gördi. Kanı kurudu. Akli gâh gelürdi, gâh giderdi. İrte kim oldu. Dört yana çok istediler, hiç bir eser bulmadılar. Dükellisi eytidiler: "Bu iş Battâl'undur, ol idüp durur" didiler. Bunun üzerine kırk gün geçdi. Hiç bir haber belürmedi. Ezincânib bu taraftan Emîr Ömer ve Seyyid, kalan yârenler Malatya'ya geldiler. Dükeli halâyık karşı çıkdılar. Seyyid nazar eyledi. Kendünün iki oğlıyla Abd ul-Vehhâb'ı görmedi. Haber sordı. Eydivirdiler. Ayruk tâkatı kalmadı. Tiz ol arada câme mübeddel kıldı. Azm-i Rûm kıldı. Çünkü Seyyid Rûm'dan yana yörirdi. Yolda giderken Mûsâ bir Ca'dî'ye sataşdı. Ol dahı Rûm'a giderdi. Seyyid anı dahı bile-since aldı, revâne oldu. Niçe deşt ve niçe sahrâlar geçdiler. Günlerde bir gün Rûm'a geldi. Halâyık söylerler kim: "Ol pîr Abd ul-Vehhâb Peygamber nîşânın ve yüzün görmüş. Rûm'a geldi. Kayserün kızına âşık oldu. Kendü dîñinden döndi, mürtedd oldu. Kayser kızın ana virdi. Gerdek gicesi Battâl gelür, kızı uğurlar, alır gider. Ol bîçâre şöyle kaldı küfr içinde." Çünkü bu haberi Battâl işitdi, evitdi: "Miskin pîr-i bîçâre, gördün mi ne

vakiya uğramış-" dedi. Ol arada Türkistân'a vardı Mûsâ'yı anda kodi. Eyıldı: "Ben gelince ayruk kandasına gitmeğil" dedi. Kendü sürdi Kayser katına geldi. Kayser dahi tahtı âreste idüp ne kadar beğler ve ulular varise cem' idüp oturmuş, sohbet iderdi ve hem dahi meşveret ide dururlardı. "Aceb nice idevüz Battâl'dan öcümüüz alavuz?" diyüp bunusı onmaduk avrat gibi dururlardı. Ve hem Abd ül-Vehhâb dahi anda bir kızıl altun kürsî üzerinde otururdu. Başında bir murassa tâc urmuş ve bir kaç kadehi içüp mest olmuş, Nâ-gâh bir pîr içertü girdi. Kayser'e selâm virdi ve yörüvi virdi. Abd ül-Vehhâb'a bir tabanca ile urdı kim ağzı ve burnu kızıl kana gark oldu ve üç diş boğazına gitti. Seyyid söz kelecı kılmayup geçdi. Ol kürsîde oturdu. Hiç kimsenün zehresi olmadı kim söz kelecı ide. Dem-beste kaldılar. Baş aşağı bırakdılar. Kayser melûl oldu. Baş götürüp eyıldı: "Hay sen kimsin kim geldün benüm katında bunun gibi hareketler idersin?" dedi. Pîr eyıldı: "Beni Fağfûr-ı Çin vırlıdı. İlciyem. İştüdüm kim kızun varmış. Bu kışye vırmışsin. İmdi ben Fağfûr-ı Çin'ün cihân pehlivânıyam. Geldüm kim ana mıkdarın bildürem. Uşda gördünüz mi kim hâlin neyledüm?" dedi. Kayser âh eyledi, eyıldı: "Şimdi fâide ne? Kanı kızum? Belürsüz öldi. Bilmezem kim nicesi oldu. Veyâ kanı oğlum? Tekfûr nice beğlerin oğlu ve kızı hep dükelsin Battâl aldı" diyü heyâhey ağladı. Pîr yirinden durugeldi. Uş yine didüğü çıkdı. Yörüvi virdi. Hemândem Abd ül-Vehhâb içertü girdi. Kayser eydür kim "Sana ne geldi kim şol koca bunca beğler ortasında yüzün suyun yire dökdi. Sen bir çift kelecı söylemedün." Abd ül-Vehhâb eydür: "Şehâ şükr eyle her ne kim itdi bana itdi; sana nesne itmedi" dedi. Kayser eydür: "Ol kimdür?" Abd ül-Vehhâb eydür: "Battâl'dur", Tiz Kayser buyurdi. Bendeler, Seyyid'ün ardınca vardılar, bulmayup gırt döndi(ler). Ezincânib Seyyid ol aradan sürdi. Mûsâ geldi, Abd ül-Vehhâb hikâyetin şerh eyledi. İkisi ağlaşdılar. Andan sürdiler. Bir deyre dahi vardılar. Seyyid kapuyı kakdı. Ruhbân taşra çıkdı. Eydür. "Kimsin?" Seyyid eyıldı: "Battâl'am. İşbu beñüm kulumdur. Senün katında emânet koram. Eğer gelürsem hoş ve eğer gelmezsem bu senün olsun. Bu deyde hizmet eylesün" dedi. Mûsâ'yı anda kodi. Ruhbân dahi korkusından kabûl eyledi. Seyyid ol aradan dönüp revâne oldu. Ezincânib bu yana Kayser yigirmi bin âdem cem' kıldı. Kendüyle Seyyid'i İsteyü gitti. Nâgâh Seyyid bunların üstine çıka geldi. Bunlar dahi Seyyid'i bildiler. Hemândem ortaya aldılar. Filokrat Fireng dirlerdi, yavuz melûn idi. Seyyid'e karşı yörirdi. Leşkerine emr eyledi. Tır-bârân eylediler. Seyyid na'ra urdı. Hamle kıldı. Şeb-hengâm vaktinde inen katı ceng eyledi. Karanuluk olıcak leşkerün bir yanın urdı. Ve çıkçı gitti. Erteye degin bir deniz kenârına geldi, gördi kim iki kişı durur. Seyyid sordı kim: "Ne kışisin?" Eyıldı: "Kayser kullarındanam. Battâl'ı İsteyü geldüm." Kayser katında dereslik eyledi. Abd ül-Vehhâb'a bir yumruk urdı, üç dişin çıkardı. Kayser'le kova getürdük.

Bugün bizüm'ile' ceng eyledi. Gice olıcak belürsüz oldu. Anı İsteyü geldük. Bir gece geldi. Kız karındaşumuz uğurladı." didiler. Etmek çıkardılar. Seyyid birle yidiler. Bunlar durdılar gittiler. Seyyid anda kaldı. Uyhu gaalib oldu. Birez yatdı, uyudu. Filokrat'ın bir nice âdemiyile Seyyid'ün üstine çıka geldi. Gördi kim iki bölük müşğün saçları taşra çıkmış yatur uyur. Bildi kim Battâl'dur. Tiz buyurdi, üstine üşdiler. Depretdiler, bağladılar. Seyyid uyandı. Kendüyl gördi kim dutdılar. Filokrat üstinde durur. Seyyid eyıldı: "Beni niçün dutarsın?" Filokrat eydür: "Sen Battâl'sın. Ben seni İsterdüm, nârunür fırsat virdi, dutdum" dedi. Seyyid eyıldı: "Ben, sen didüğün değülem. Ben Kayser kuluyam, adum (Me)rûz'dur." Lâîn eyıldı: "Hey mekrûn ve hîlen çokdur. Ayruk ben senün hîlene inanmazam" dedi. Hemândem ol iki yiğitler çıka geldiler. Gördiler kim Merûz'ı tutmuşlar, başlamışlar. Andan anlar eyıldiler: "Hay Kayserün kuludur. Bunun adı Merûz'dur. Niçün dutdunuz?" didiler. Filokrat eyıldı: "Bu Battâl'dur." Bunlar eyıldiler: "Battâl değüldür." Söz uzadı. Araya kılıç düşdi. Ol iki yiğidi öldürdiler. Seyyid'i, Filokrat alup bir köye geldi. Anda kondılar. Seyyid'i ortaya getürdiler. Filokrat eydür: "İy Battâl! Kanı karındaşum neyledün? ve kanı bunca mâl kim Rûm'dan aldun? Eyit kim kandadur? Seni âzâd kılayın" diyüvürür. Ağaç ile azâb ider ol melûn harâm-zâde. Seyyid eydür: "Ben senün kız karındaşum görmedüm. Bilmezem ve eğer mâl dırsen ömrümde mâl dıvşürmedüm. Her ne kim gazâdan elüme girdi, dervişlere ve miskûnlere ve garıblere üleşdirdüm. Benüm aslum mâl kabûl itmedi. Ben dahi kabul itmezem." dedi. Lâîn inanmazdı. Dâim bir âdem komışdı. Bir muhkem ağaç ile ol vücûd-ı lafî, ol kamu âlemün zarîf, ol Seyyid Battâl Gaazî, rahimehullah aleyhi rahmeten vâsılaten, ol köyde bir yağ değirmeni varıdı... Getürdi, anun taşına bağladılar. Bir kulin müvekkil kodi. Üç gün Seyyid Hazretine azâblar eyledi. Ve bir kulin Kayser'e vırlıdı kim: "Battâl'ı dutdum. Ne buyurursız?" diyü. Kendü sürdi, halvet Seyyid katına geldi. Eydür: "Yâ Battâl! Kız karındaşumı vır ve bunca mâl kim aldun kandadur ve kanda gömdün? Bana bildür ve Muhammed dînini terk it, Mesîh dînine gır. Yohsa şimdi Kayser gelür. Âmân vırmez, seni öldürür." dedi. Seyyid eyıldı: "Divit kalem getür size eydeyin kim mâl kandadur. Sana bildüreyin, ve hem senün dînüne gireyin. Ammâ şol şartla kim kız karındaşumı bana vıresin". Filokrat eyıldı: "Sen didüğün gerçek ise ben dahi seni Kayser'e vırmeyeyin" dedi. Seyyid eyıldı: "Eğer sen beni Kayser'e vırmeyecek olursan ben dahi seni temâm Rûm'a pâdişâh ideyin" dedi. "Kayserün tahtına geçreyin ve Halîfeyi dutup elüne vıreyin" dedi. "Nice dilersen eyle" dedi. Ol melûn inanup sevündi. Tiz buyurdi. Kâğıd ve divit ve kalem getürdiler. Seyyid eyıldı: "Evl halvet eyle çün kim bunun gibi iş itdük kimse bizüm sırrımuza âğâh olmasun" dedi. Filokrat değirmen kapusın bağladı. Seyyid eyıldı: "Şimdi bentim altın kaba..."

yazabilem, ve kalem dutam" didi. Lâin-ı bî-dîn Seyyid'-ün bir elin çözdü. Dahı katında fârlıg oturdı. Ezincânib Seyyid dest- dirâzlık idüp Filokrat'ın berk boğazın aldı. Şöyle sıkıdı kim kendüden gıtdı. Duşdı, bî-hod oldu. Seyyid kuvvet idüp bir elinün dahı bendin kopardı. Halâs oldu. Filokrat'un donlann çıkardı, geydi. Kendü donlann Filokrat'a geydürdü. Kendi şekline şöyle düzdü kim her kankı kul kim göreydi Filokrat budur dırdı. Kendi takyasın anun başına urdı. Şol kendüyl bağladukları yerde ol lâin bağlayı kodı. Şol kadar yumruk yüzine ve gözüne urdı kim yüzi ve gözi belürsüz oldu. Bir zamandan sonra Filokrat kendüye geldi. Gözin açdı, gördü kendüyl değirmen taşına bağlu. Öğürdi, çağurdu kim: "Hay beni kim bağladı?" didi, Seyyid eydür: "İy Battâl-ı ayyâr! Ayrık benüm elümden hîleyle kurtılacak değülsün. Tiz eyit kim kız karındaşum n'itdin? Ve Kayser'un oğlu Tekfûr kanı? Ve mâlun kanı? Eyit" didi. Ol melûn eydür: "Hay ben Filokrat'am. Sen Battâl'sın. Demin sen bağlayıdun. Ne efsûn okudun kim senün yirüne beni bağladun?" Seyyid ilerü yörirdi. Yumruğun düşdü, eydür: "Bre melûn ne herze söylersin?" diyüp ağzına şöyle urdı kim dişleri boğazına gıtdı, yüzi ve gözi belürsüz oldu. Seyyid Filokrat'un kullanna "gelün" diyü çağırdı kim kullar gelüp kapuyı açıp gırdiler. Seyyid bu kulin eline kılıç ve ağaç vırdı. Söyledükçe vurdu. Ol çağırur kim "Ben Filokrat'am. Ol Battâl'dur" dir. Kul inanmaz vurur. Eydür: "İy Battâl-ı Ayyâr! Ayrık senün hîl lene inanmazam" dırdı ve yüzün gözin başın döğerdi. Döge döge hurduhâm eylediler. Ol demde kim Kayser irişdi. Seyyid karşı vardı. Yüz yire urdı dest-bûs idüp merhabâ kıldı. Eyitdi: "İy şâh-ı âlem! Ol uğrı-yı âlem, ol ayyâr Battâl-ı kattâlî devletünde dutdum. Uş-üş gündür kim azâb ıderem. Ne sizün oğlunuza ve ne benüm karındaşuma ıkrâr ıderem" didi. Kayser... şâd oldu, sevindi. Yalabıdak ne kadar kim geysi geyerdı, çıkardı. Seyyid'e vırdı. Andan Seyyid birle görüşdiler. Değirmene geldiler. Filokrat Kayser'ı gördü feryâd eyledi. Eyitdi: "Şâhâ, bihakk-ı Nârünür bana meded eyle Ben Filokrat'am. Ol Battâl'dur" didi. Kayser güldü eydür: "İy Battâl-ı Ayyâr! Hiç bilmez mısın kim bana neler eyledün? Kanı babam? Kanı anam? Ve kanı kardaşlarım? Ve kanı beğlerüm veyâ kanı oğlum Tekfûr? Ben seni dır mı koram? Yâ senün hîlene inanur mıyam?" didi. Ol çağırur kim: "İsâ haklıyçün Filokrat'am. Battâl oldur" dir. Ol kul kim Seyyid müvekkil komışdı, eyitdi: "Bre koma bu ayyân galebe itmeğe" didi. "Kurtula mı sanursın?" didi. Pes döndü. Kayser eydür: "Ölstün bu ayyâr" didi. Hemân saat Filokrat'ı çıkardılar, "İşde Battâlî" diyü oda yakdılar. Andan Kayser, Seyyid'e çok nesneler vırdı. Eydür: "Niçe dutdın?" didi. Seyyid bir bir şerh eyledi. Andan sonra Kayser yine döndü. Şâd (u) hurrem şehrine geldi. Battâl dahı Filokrat'un ruhbânlarını dîne dâvet itdi. Müslümân olanın kodı. Olmayanun öldürdi. Bu taraftan Kayser gönül hoşluğuyla gelüp tahta oturdu. Ezincânib bir gün Kayser beğleriyle oturmuşdı. Fağfûr-ı Çin

den bir kişi içi tañııyle gelüp bir nâme sundı. Kayser oladı. Dımış kim kızın oğluma vıresin. Nâmenün mef-hûmun bildi. Eyitdi: "Ben kızımı vırüp durunn." Seyyid eydür: "Kime vırdün?" Kayser, Abd ul-Vehhâb'ı gösterdi. Seyyid eyitdi: "Şuna mı vırdün?" Kayser eydür: "Buna vırdüm". Seyyid eydür: "Ne hûner bilür?" Kayser eydür: "Cihân pehlivânıdur". Seyyid eydür: "Çin'de benden kem kişi yokdur. Eğer beni basarsa eyüdü" didi. Hemân Abd ul-Vehhâb dun geldi. Güreşdiler: Seyyid Abd ul-Vehhâb'ı basdı, dahı yörüyüvırdi. Kayser kakıdı. Eydür: "N'oldun? Şuna basıldun" didi. Abd ul-Vehhâb eydür: "Ol kimdür? Hiç bilür mısın?" Kayser eydür: "Kimdür?" Abd ul-Vehhâb eydür: "Battâl'dur". Kayser eydür: "Hay tiz bulun" didi. Niçe kim istediler. Bulmadılar. Ol gün geçdi. Yarındaşı gıce Abd ul-Vehhâb'un gönlüne Kayser kızınun mahabbetli ve hüsni cümlesi düşegeldi, melûl oldu. Bir doğan getürdiler. Ava çıktılar. Deniz kenârına çıktılar. Geldiler. Bu yana Seyyid dahı deniz kenârında yörüdü, çıkageldi. Abd ul-Vehhâb, Seyyid'ı gördü. Atından indı. Gelüp Seyyid'un ayağına düşdü. Ol merd-ı merdân, süvâr-ı meydân kî Hakk-ı şîr-ı Yezdân Seyyid Battâl Gaazî, çünkim Abd ul-Vehhâb'ı gördü, eydür: "İy bîçârel Kanı bunca namâzun ve niyâzun? Kanı bunca hacc ve bunca tâatlerün? Kanı Peygamber aleyh'le-selâmı gördüğün?" didi. Abd ul-Vehhâb çün bu sözleri işitdi. Yüğürdi, deniz kenârına geldi. Gusl eyledi. Geldi yine Seyyid'un önünde îmân getürdi. Ol ak kuş gene geldi ağzına gırdi. İmân nûrı yüzünde berk urdı. Ol kapkara sûret alpak oldu. Seyyid eydür: "İmdi Malatya'ya sen var. Ben oğlanlarım isteyü giderem" didi. Uşda Abd ul-Vehhâb, Seyyid'un kademinde bağ kodı ve azm-ı Malatya kıldı. Seyyid dahı oğlanların isteyü bir tarafa revâne oldu. Her şehre kim varurdu. Beğünün kızın gıtmış bulurdu. Bir gün Seyyid bir dağa geldi. Gördü kim bir bölük koyun yörür. Seyyid geldi, çobana sordı: "Bu koyun kimtündür?" Çoban eydür: "Ne sorarsın, yörü gıttı" didi. Nâgâh bir kan çıka geldi. Eydür: "İy Battâlî Oğlanların ben aldum. Eğer beni alursan oğlanları getüreyin" didi. Seyyid na'ra urdı. Karınun aklı gıtdi. Seyyid tiz başın kesdi. Başı yuvalandı... Gıtdi, ol başın ardına düşdü. Ol geldi bir kuyuya düşdü. Seyyid dahı ardınca indı. Gördü kim bir delük, içeri gırdi. Gördü kim bir sarây, içinde bir taht, üstünde bir kız oturmuş. Yanında bir levh asılmış durur. Seyyid levhi okudı. Bir kapu buldı. Ol kapuyı açdı. Gördü kim bir bağ ortasında bir sarây. Sarây ortasında bir dîv oturur. Kırk arış boyı var. Yanında bir gürz var, dağa benzer. Seyyid göricek dîv dun geldi, hamle eyledi. Seyyid dahı iç-i dahhâkile gelüp durduğı yirden sıçrayup şöyle çaldı kim hıyar gibi ortasından iki pâre eyledi. Andan sarâya gırdi. Gördü kim kırk kızıoğlan. Feryâd eylediler kim: "Niye geldün, Hannâs-ı Vesvâs'dan korkmadan?" didiler. Seyyid bu kızlara dîvi öldürdüğün diyüvırdi. Ve hem kendüyl bildürdi. Ve hep bir kezden Seyyid'un ayağına düşdiler, Müslümân oldılar. Seyyid

kızları alup taşra çıktı. Nâgâh bir âvâz geldi kim: "İy Battâl Senün oğlanların Kûh-ı Kaaf'da Gözendi Câdû katındadır, esîrdür, bunda isteme" diye. Seyyid dahi bu âvâzi işitti. Eydür: "İnşâllâhu Teâlâ kim azm-i Kaaf kılam. Evet, şimdiki vakitte müslümânları koyup gitmek olmaz" dedi. Ol kızları aldı kuyudan taşra çıktılar. Her birin makaamlı makaamına gönderdi. Aralarından bir kız eydür: "Ben Kayser-i Rûm kıyıyam. Abd ul-Vehhâb avratıyam" dedi. Seyyid anı bilesine alup azm-i Malatya kıldı. Revâne oldu. Ezincânîb bu taraftan Asator Kayser leşker çeküp Malatya'nun üzerine geldi. Bu yana Kayser haberi yârenlere yitildi. Emîr Ömer Halife'ye haber gönderdi, hikâyeti bildürdi. Halife dahi nâmeler perâkende kıldı. Otuz bin er cem' eyledi. Dükelişli atlıydı ve altı bin dahi yaya divşürdi. Ve hem Seyyid öldüğüne peşîşan oldu. Çok ağladı ve dahi Halife katında iki pehlivân vardı. Birintün adı Hâşim ve birintün adı Hamîd idi. Bunları mukaddem itdi. Azm-i Malatya kıldı. Bunlar gelmekte. Ezincânîb bu yana Malatya serverleri hâzır olup bindiler. Yitmiş mil şehirden taşra gittiler. Bu yana kâfir leşkerin karşuladılar. Nâgâh toz belürdi. Kayserün leşkeri yitildi, akabinde Asator Kayser çıkageldi. Önce iki yüz il-i Mengelûsî ve hem yidi sultan bilesince hizmete gelmişlerdi. İki leşker birbirine karşı sâf bağladı, durdılar. Ahşam ırışdı. Durdılar. Tarafeynden karavullara bindiler. İrteye değin iki leşkeri beklediler. Çün kim sabâh ul-hayr oldu. İki taraftan kûs-ı harbî döğüldü... Birbirine karşı sâf bağlayup muntazır oldılar. Gözetdiler: "Kankı mûbâriz bugün meydana girüp erlik göstere?" diyüp dururken nâgâh Rûm taraftan bir toz belürdi. Yili toza vurdu. İki pâre eyledi. Toz içinden bir sarı alem çıka geldi. Dibiinde server-i gaazîyân ve mahbûb-ı âşikaan ve mahbûb-ı suhtegân Seyyid Battâl Gaazî ve ol merd-i Hicâzî rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsîlaten, Aşkara süvâr olmuş, Sâm-süvâr, gürzi omuzunda, Abd ul-Vehhâb avratı bilesince. Hemân kim irakdan gördiler, gırîv kopardılar. Eyitdiler: "Ol bizüm serverümüz Seyyid Battâl Gaazî işte geldi" diyüp şâdlıklar idüp karşı vardılar, dükelişli piyâde baş yire koyup görüşdiler ve birez ağlaşdılar. Ba'dezân şâdlıklar itdiler. Çünkim Asator Kayser, Seyyid'i gördi, se-râsime oldu. Eyitdi: "İy dirîgâ, nice ideyin?" dedi. "Bu ayyâr yine geldi," dirken bir kişi çıka geldi, Kayser'e haberi virdi kim Battâl kızun getürdi. Abd ul-Vehhâb'un yine müslümân olduğun ve hem kızun müslümân olduğun. İstanbul içinde ne kadar yarar nesnen varsa hep dirdi divşürdi. "Ben atama giderem" diyüp "Battâl birle uş bunda geldi" diye haber virdi. Kayser bu haberi işitti, âh eyledi. İçine od düşdü. Ol gün ceng olmadı. Bu yana Seyyid dahi kendü sergüzeştin yârenlere bildürdi. Dükelişli duâlar senâlar itdiler. Emîr Ömer eyitdi: "Halife'ye nâme vireyin, ol dahi gelse gerektür" dedi. Seyyid fîz ilikedin nâme vazdı. Kendü vâf-ı hâlin ilâm

idüp kendü hâlin bildürdi. Halife'ye "Hiç kayıd yemen, siz kadem-rencide kılup gelmen. Hemân andan bize himmet yoldaş idün kim ben kemîne inşâllâh hakkından gelürem" diyüp gönderdi. Eydür: "Ben bunlara işler idem kim vâfa gelmez". Ezincânîb ol gece Asator melûl oldu ve peşîşan oturdu. Eyitdi: "Nârunûr oda yakdı, olmadı. Okba kaadı ağı virdi, kâr kılma. Çâh-ı cehen-neme bıraktılar, nesne olmadı. Def'a Filokrat oda yakdı. Olmadı" diye yağlığın yüzine tutdı, heyâhey ağladı. Bir vezîri vardı, mürteddi, Yûsuf Haccâc oğlanlarından, adı Hantale idi. Yirinden duru geldi. Eyitdi: "Şehâ gussa yime, bu gece Battâl'un başın alayın, senün hizmetine getüreyin." Asator dahi eyitdi: "Eğer sen bu işi hâsıl idesin, memleketümün yarusun sana vireyin ve hem dahi Halife'nün memleketin sana virem" dedi. Hantale lâîn hemândem yirinden duru geldi. Câme mübeddel kıldı. Seyyid hazretinün kâdına revâne oldu. Ezincânîb bu taraftan yüz bin er birle Hamîd ve Hâşim, Halifeden gelmişlerdi. Emîr Ömer bunlara konukluk eyledi. Ol gece Hâşim karavula çıkmıştı. Bu yana Kayser leşkerinden Kanator Freng binmişdi. Bâî Hantale melûn yol bulup Seyyid'un bârgâhına geldi. Bir yıre oturdu. Bir elmas hançer hâzır eyledi. Seyyid taşra çıktı. Çünkim uyku vakti oldu. Seyyid diledi kim taşra çıkup tebeddül ide. Ol melûn bir karanı yıre olurdu. Seyyid geldi kim gece gözleri ol kâfire tuş oldı. Melûn Hantale dirdir dître di. Elinden hançer düşdü. Ve kendünün ödi sîda yazdı. Seyyid berk dutdı. Aldı ol melûn içeri girdi. Aydınlığa ilettdi. Ahvâlin sordı. Ol çorlu ol itdüğü fitneyi eydîvirdi. Seyyid ol lâîni muhkem bend eyledi: "İrte haklından gelem" dedi. Ezincânîb bu yana Hâşim on bin kişiyle karavuldayiken Kanator'a berâber geldi. Bir nazarla Kanator'ı iki pâre eyledi. Otuz bin kâfiri sîdı, Kayserün üstüne bıraktı. Ol azamet leşker, gaafil iken belinleyü duru geldi. El kılıca urup irteye değin birbirin kırdılar. Yigirmi bin kâfir kılıçdan geçdi, subh vakti olıcak iki taraftan bendeler saflar bağladılar durdılar. Seyyid buyurdu. Meydân ortasında Hantale'yi berdâr itdiler. Kayser anı görüp çok zânkıllar kılup ağladı. Bu yana Hurmeng kim Kayserün kızdur, sürdi. Seyyid'un katına geldi. Eyitdi: "Destûr vîrün, atama bir kaç haberüm vardır. Bir kâğıd yazayın, vîribiyeyin, uşbu bentüm hikâyetünden kim kanda düşdüm, siz beni niçe halâs eyledünüz, hep ilâm ideyin. Ola kim ol dahi doğn yola gele" dedi. Seyyid dahi destûr virdi. Kız kendü vâkiasın takrîr kıldı. Bir bir yâd itdi ve dahi eyitdi kim: "Dîn Muhammed dîndür. Bu kişi her ne kim işlerse Muhammed'un mucizâtı berekâtındadır." İmdi Seyyid eyitdi: "Gel müslümân ol veyâhud harâca muvî ol. Bu kişiyle barış. Yoksa seni dahi helâk ider. Aklını başuna cem' eyle. Çok söyleme. Yok yıre kendünü helâk eyleme" dedi. Bir esîr buldılar, nâmeyi ana virdiler. Aldı Kayser'e götürdü.

[Signature]

Sayfa 24

Özdey M. Elgin Arpacı Terkiler

Seyfar 7.2.75

Clayton White b1(585)-7

386-397, 398, 399 (4)

gratier konusları bakıyor
önde terte

Ödemiş. Oluna laktör Sığır en
Son mütin Tazminatı
(592) Bilimgeçirilecek
altıncı Sonuna kadar.